

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 10.

SIBIUŪ, 15 OCTOMBRE 1890.

Anulŭ XXI.

AURELIANŪ ÎMPĚRATULŪ ȘI RETRAGEREA SA DIN DACIA.

Acestŭ punctŭ istoricŭ e încă obscurŭ și dubiu, deși evenimentulŭ e de mare însemnătate nu numai pentru istoria generală ci și pentru istoria specială a Românilorŭ. George Șincai și Petru Maiorŭ, cari aŭ scrisŭ istoria românescă, mai multŭ aŭ atinsŭ, decâtŭ aŭ pertractatŭ evenimentulŭ, — dar unŭ opŭ istoricŭ, destinatŭ pentru istoria unui poporŭ, nici că se pôte lăți la pertractarea specială a unui evenimentŭ istoricŭ.

Asupra evenimentului acestuia, adecă: a retragerii lui Aurelianŭ din Dacia, e cĕrtă între scriitorii români și străini, și pare că cĕrta a apucatŭ de a avé însemnătate istorică. Objectulŭ certei e, că scriitorii străini ȃicŭ, cumcă Aurelianŭ împĕratulŭ pe toți Romanii, colonisați prin Trăianŭ în Dacia, i-a scosŭ și i-a mutatŭ în Mesia (Moesia), (aȃi Bulgaria și Serbia); eară scrietorii noștri ȃicŭ, că Aurelianŭ nu a mutatŭ pe toți Romanii din Dacia, că aci aŭ mai remasŭ Romani.

Fiind-că scriitorii români încă nu aŭ pertractatŭ câtŭ mai precisŭ acĕsta întrebare, — de altă parte scriitorii străini nu și-aŭ datŭ truda, ca prin studii seriose să-și demustre părerea, amŭ cugetatŭ că eŭ să lămurescŭ evenimentulŭ acesta, după putință — câtŭ mai precisŭ.

Eŭ nu daŭ întrebării acesteia vr'o însemnătate politică seŭ de interesŭ naționalŭ; eŭ o ținŭ simplu de o cestiune academică; întru atâtŭ dară, încâtŭ sciința istorică și adevĕrulŭ

în istoriă pretindă lămurire, m'amă ocupatū de cestiune. — Dar nu potū începe de-a dreptulū la pertractarea cesstiuni, pentrucă pentru priceperea ei *e de lipsă ca să cunoscem epoca lui Aureliană, și epoca premergătoare*, ca să putemū judeca asupra evenimentului mare.

Nu a fostū poporū în lume, ca poporulū romanū vechiū, carele cu virtuțile bărbătesci și familiare să-și fiă datū unū caracterū așa de strălucitū și pe aceliū timpū să fundeze imperiulū celū mai mare din lume, în trei părți ale lumii, în Europa, Asia și Africa. În caracterulū unū Romanū adeveratū se cuprindea virtutea bărbătescă și morală, demnitatea și majestatea omenescă!

Așa a fostū Romanulū, deosebi pe timpulū republicei, dar mai alesū dela Iuliu Cesare încóce s'aū începutū intențiunile, s'aū rădicatū ambițiunile singuraticilorū, ca puterea republicei să o apuce într'o mână, în mână unū monarchū. Acésta încă nu era unū reū, pentrucă Augustū, chiar primulū împăratū a doveditū, că unū imperiu mare se pôte conduce bine și de unū monarchū, că liniștea publică e mai sigură și că popórele potū fi fericite.

Acésta s'a doveditū și prin imperiulū mai multorū împărați următori. — Dar puterea nemărginită și avuția mare adunate în mâna unū împăratū, — pe împărați adeseori i-aū demoralisatū din multe puncte de vedere, și aū însufletitū pe ómenii ambițioși, ca să pună mâna pe împărăția. Pentru acésta urméză timpulū tristū, că abea móre vre-unū împăratū cu mórte naturală, ci e ucisū de revoltătorii ambițioși; și cari scapă deocamdată, stérpescū pe lacomiū la împărăția, stérpescū familiile și pe ajutătorii lorū, — și tronulū imperiului romanū se spurcă neîncetatū de sânge. Urméză unū usū grosavū și de demoralisarea armatei, — că armata, deși în Roma este împăratū, proclamă pe altulū de împăratū, ba uneori armatele singulare proclamă mai mulți împărați. Și dacă armata e depravată, imperiulū trebuia să cadă. Senatulū celū odată cu autoritate mare în lume, încătū unū senatorū

era adoratū de regiī supuși, e silitū să recunoscă și pe alū doilea împăratū seū urméză resboiū civilū între cetățenī imperiulū, între frați.

Starea imperiulū romanū, din epocă în epocă a totū decădūtū! ba pe timpulū lui Gallianū împăratulū, 261—268 după Christosū 18 împărați și-au ridicatū capulū de odată, și precum țice (Carolū Rotteck III. pag. 49) cu câțiva rebeli de mai nainte și câțiva de mai târziu, 30 de tirani s'aū ridicatū asupra Romei, asupra imperiulū romanū.

În acésta epocă a domnitū împăratulū Aurelianū dela 270 până la 275 după Christosū. În contra lui s'a ridicatū Tetricū, carele a cuprinsū și domnitū Gallia, Spania și Britania, și Firmū carele s'a făcutū împăratū în Egiptu. Eduard Gibbon, vestitulū istoricū englesū (*Geschichte des römischen Reiches* II p. 16) țice: Imperiulū lui Aurelianū a ținutū numai 4 ani și 9 luni, dar fiă-care momentū alū acestui periodū scurtū a fostū însemnatū prin unū evenimentū mare. Elū a încheiatū resboiulū goticū, a bătutū pe Allemani, cari aū năvălitu în Italia, a mântuitū Gallia, Spania și Britania de silniciile lui Tetricū, a nimicitū superba monarhiă, ce Zenobia în orientū a înființat-o pe ruinele greū cercetatulū imperiū. La pag. 50 ne spune: Lucrătorii dela monetăria din Roma s'aū resculatū și s'a începutū resboiulū civilū. Revoltătorii în fine fură bătūți, dar aū cădūtū 7000 de ostași romani, a cărorū garnisónă a statū de regulă în Dacia și d'alungulū Dunării. ¹⁾ Apoi pe lângă atâtea necasuri Aurelianū fu silitū să mērgă la óstea, ce purta resboiū în contra Persilorū la resăritū, — dar aci ómenii sei aū ucisū pe Aurelianū.

Împărecherile pentru împărăția încă nu erau reulū celū mai mare pentru imperiū, dar reulū s'a începutū, când atare ambițiosū a luatū în soldū pe inimiciī din afară de imperiū,

¹⁾ Se citéză o epistolă a lui Aurelianū carele pe ostașii luptătorii în contra lucrătorilor și numesce *Hiberi Riparienses, Castriani și Dacisci* (sub *Ripariensi* de bună samă se înțelegū garnisónele dela țermurii Dunării, eară sub *Dacisci* garnisóne din Dacia).

și când némuri străine cu oști mari s'aũ rădicatũ ca să risipe imperiulũ romanũ, — și resbóiele se purtau totũ în acelu timpũ la mai multe margini ale imperiului.

Cređendũ, cã amũ datũ o ideã destulũ de chiarã despre epoca lui Aurelianũ, sã trecũ acuma la întrebarea despre retragerea lui Aurelianũ din Dacia.

Unũ istoricũ romanũ, cu numele Eutropiu a scrisũ opulũ istoricũ : „*Breviarium historiae romanae*“. Opulũ lui începe cu fundarea Romei, 753 de anũ ant. Christ. și încheiã cũ Iovianũ împãratulũ la anulũ 363 dupã Christosũ. Dupã Iovianũ la anulũ 364 a urmatũ împãratulũ Valente și Eutropiu ȳ trãitũ și sub acestũ împãratũ, barem vr'o cãțiva anũ, pentrucã Eutropiu opulũ seũ 'lũ dedicã lui Valente scriendũ : „*Domino Valenti Maximo, perpetuo Augusto*“ și din vorbele dedicațiunii se vede, cã Eutropiu a scrisũ opulũ seũ la îndemnulũ seũ porunca lui Valente, cãci ȳice : „*Res romanas ex voluntate mansuetudinis tuae ab urbe condita, ad nostram memoriam.*“

Lexiconulũ de conversațiune alũ lui Meyer ni spune, cã Eutropiu a fostũ magister memoriae, adecã : scrietorũ, secretarũ alũ împãratului, — cã Eutropiũ sub Iulianũ Apostata (a domnitũ 355—363 dupã Christosũ) la anulũ 363 a luatũ parte la resboiulũ în contra Persilorũ, și cã a muritũ verosimilũ pela 370 dupã Christosũ. Dar cumcã a luatũ parte în resboiulũ amintitũ, însuși Eutropiu o mãrturisesce în lib. X, cap. XVI ȳicendũ : cui expedițiuni ego quoque interfui.

Decã Eutropiu la 363 dupã Christosũ s'a pututũ osti elũ a trebuitũ sã se nascã dupã anulũ 300 dupã Christosũ, și astfel la anulũ 270—275 dupã Christosũ, când a domnitũ Aurelianũ, elũ nu a fostũ martorũ ocularũ alũ retragerii lui Aurelianũ și nu a scrisũ din esperința propriã. Și e de minune, cã despre așa evenimentũ mare nu a scrisũ nime, carele sã fiã fostũ comtipuranũ lui Aurelianũ și sã fiã vȳdutũ, seũ celũ puținũ sã se fiã provocatũ la aceia, cari aũ luatũ parte la retragere.

Eutropiu are trei date de însemnătate despre Dacia; — unul din timpul lui Traianu 98—117 și Hadrianu 117—138 după Christosu; altul din timpul lui Liciniu Gallienu 261—268 după Christosu; alu treilea despre Aurelianu 270—275 după Christosu.

Eutropiu în lib. VIII. cap 2 despre *Traianu* dice: „Dacia, după-ce a învinsu pe Decebalu, a supus-o, preste Dunăre s'a făcutu provinciă în acei agri, ce acuma 'i au Taifaliu, Victofaliu și Thervingiu. Acea provinciă are în împrejurul seü de deceori o sută de mi de pași 2)“. Despre *Hadrianu* în lib. VIII cap VI scrie: „După-ce a muritu Traianu, Aeliu Hadrianu, carele învidiându gloria lui Traianu, de locu a părăsitu trei provinci, ce le adause Traianu, și ostile le-a revocatu din Assyria, Mesopotamia și Armenia, și a vrutu, ca hotarulu imperiului să fiă Euphratu. Hadrianu a avutu intențiune, totu aceea de a face cu Dacia, dar amicii l'au înspăimântatu, ca nu cumva mulți cetățeni romani să se tradeze barbariloru, de aceea, pentrucă Traianu, după ce a învinsu Dacia, din totă lumea romană a transferatu acolo, mulțime nemărginită de ómeni, pentru de a cultiva agrii și cetățile, căci Dacia prin resboiulu îndelungu țeneturu alu lui Decebalu, a fostu stórsă de bărbați“ 3).

Despre *Gallienu* împératulu scrie în lib. IX. cap VIII că în timpul seü: „Dacia, carea de Traianu dincolo de Dunăre a fostu alăturată (adecă imperiului romanu) a fostu lăsată din mână“ 4).

2) Eutropius Breviarium historiae romanae, edițiunea lui Johann David Buchling, Viena 1816. lib. VIII. cap. 2 Daciam, Decebalovicto subegit, provincia trans Danubium facta in his agris, quos nunc Taifali habent et Victofali et Thervingi. Ea provincia decies centena millia in circuitu tenet.

3) Eutropius lib. VIII cap. VI. Defuncto Traiano, — Hadrianus, qui gloriae Traiani invidens, statim provincias tres reliquit, quos Traianus addiderat, et de Assyria, Mesopotamia et Armenia revocavit exercitus, ac finem imperii esse voluit Euphratem. Idem de Dacia facere conatum amici deteruerunt, ne multi cives Romani barbaris traderentur; propterea, quod Traianus victa Dacia ex toto orbe romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes conlendas. Dacia enim diuturno bello Decebali viris fuerat exhausta.

4) Eutropiu lib. IX. cap. VIII. Dacia, quae a Traiano ultra Danubium fuerat adjecta, amissa est.

Facă observațiunea, că se scrie „dincolo de Dunăre“ pentru că Eutropiu era în Byzanțu orî în Roma, — și dincolo de Dunăre, se repetesce și la alți scrietori, deci totudeauna se înțelege partea de a stînga Dunării.

Eară despre *Aurelianu* în lib. IX, cap. XV scrie: Provincia Dacia, ce Traianu o făcu dincolo de Dunăre, a parasit-o, după ce totu Illyriculu și Moesia s'a devastat, desperandū de a o puté reținé; și după ce a adusū pe Romani din cetățile și agrii Daciei, i-a aședatū în Moesia de mijloc și aceea a numit'o Dacia, ce acum împarte doue Moesii, și e drépta Dunării curétore în Mare, când mai nainte a fostă (Dacia) de stînga (Dunării) ⁵⁾.

Sub „*doue Moesii*“ înțelege Moesia carea a fostū împărțită în superióră (unde ađi e Serbia) și în inferióră (unde ađi e Bulgaria și Dobrogi; partea acésta cândva și Scythia minor).

Facă ce spune Eutropiu despre ceva, ce s'ar fi întemplatū aprópe cu 100 de ani mai nainte de ce a scris. Ceialalți historici romani, cari scriu despre cestiunea acésta suntu contimpurani lui Eutropiu în câțiva ani, și au muritū mai târđiū; ceialalți toți asemenea nu au veđutū evenimentulu ci datele, acuși mai multe, acuși mai puține, le-au împrumutatū din opulū lui Eutropiu, și din capulū lorū.

Alū doilea istoricū romanū *Sextus Aurelius Victor* a scris: *Historiae romanae breviarium*. În partea „de Caesaribus“ a scrisū dela Augustū † 14 după Christosū, până la Iovianū 362 după Christosū; în partea „*Epitome de vita et moribus imperatorum*“, a scrisū și despre Teodosiu celū mare, carele a muritū la anulū 394 după Christosū așa dară *Sextus Aurelius Victor* a trăitū și după mórtea lui Eutropiu.

Sextus Aurelius Victor în partea „de Caesaribus“ scriendū despre faptele împératulu *Liciniū Gallien*, carele a domnitū

⁵⁾ Eutropiu lib. IX cap. XV. Provinciam Daciam, quam Traianus ultra Danubium fecerat, intermisit, vastato omni Illyrico et Moesia, desperans eam posse retineri; abductosque romanos ex urbibus et agris Daciae, in media Moesia collocavit; adpellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit et est in dextra Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in laeva.

de la 261 până la 268 după Christosă ȃice: „Și s'aă lăsată
 din mână (s'aă părăsită) acele ce Trăiană, le căștigase dincolo
 de Dunăre. 6) Despre retragerea lui Aureliană și mutarea
 Romaniloră în Moesia nu amintesc nimic, deși elă s'a folosită
 de opulă lui Eutropiu, ba unele le-a primită din cuvântă în
 cuvântă. 7) Pote că a avută atare îndoelă și nu a pricepută
 testiuena.

Dar și alți scrietori s'aă folosită de Eutropiu. Lexiconulă
 de conversațiuene a lui Meyer ȃice: Opulă pentru scurțimea și
 folosibilitatea lui a aflată multă complăcere, a fostă folosită
 de Hieronimă Prosper Aquitanus Cassiodorus, Sextus Rufus,
 Orosius și de scrietoriă de chronicele evului mediu. 8) Lucru
 naturală, ca acelă scrietoră din timpă mai târđiă și acelă
 cetitoră de ađi, cară nu aă studiată insemnătatea isvóreloră
 pentru datele citate, află atăți autori, cară scriă totă despre
 acelă obiectă, — și nefăcendă critica de lipsă, trebuie să
 credă tóte, seă multe.

Ală treilea scrietoră istorică *Flavius Vopiscus* din Syra-
 cusa. Acesta a trăită în secululă ală 4-lea după Christosă,
 dar timpulă vieții lui nu s'a putută constata. Acestă isto-
 rică și începe opulă seă chiar cu Aureliană, 270—275 după
 Christosă, și-lă încheiă cu Caesariă Numeriană și Carină, adecă
 până la 284 după Christosă, când s'a începută imperiulă lui
 Diocletiană.

Flaviu Vopiscus în cap. 39 scrie despre Aureliană: „Când
 (Aureliană) a vėđută, că Illyriculă e devastată și Moesia e

6) Sext. Aureliu Victoră de Caesaribus pag. 988. Et amisa trans Danubium,
 quae Traianus quaesierat.

7) Edițiuena ce amă folosit-o e tipărită în Lugdunum Batavorum și
 provėđută cu notele lui Schott, Machancus, Vinetus, Lipsius, Causabonius,
 Gruter etc și acestia p. e. la pag. 284 nota 2, 285 nota 1 și 2, 287 nota 1,
 295 nota 1, 305 nota 9, și alte multe arėtă, că Aureliu Victoră s'a folosită
 de Eutropiu, ba ică cole citěză espresiuă asemeni din Eutropiu.

8) Meyers Conv.-Lex. la Eutropius. Das Werk fand wegen seiner Kürze
 und Brauchbarkeit vielen Beifall, wurde von Hieronimus, Prosper Aquitanus,
 Cassiodorus, Sextus Rufus, Orosius und Chronikenschreibern des Mittelalters
 fleissig benützt.

perdută, Dacia, provincia de preste Dunăre, înființată (Dacia) de Traianu, rădicându óstea și pe *provinciali*, a lăsat'o desperându de a o puté reținé; și ducându din ea (Dacia) *popórele*, le-a aședatú în Moesia, și acésta a numit'o Dacia sa (Aureliană) ce acuma imparte doué Moesii" (superióra și inferióra. ⁹⁾

Celú ce combină textulú luí Eutropriu cu a luí Vopiscú, se va convinge că și acesta s'a folositú de Eutropiu, că în sensulú strictú e decopiaturá, dar ici colo a alteratú espresiunile și chiar și înțelesulú, ca și când arú fi vrutú să dovedéscá, ca elú scie ceva mai bine decâtú Eutropiu.

Alú patrulea istoricú e *Sextus Rufus Festus*, a scrisú „*Breviarium rerum gestarum populi romani*“ și opulú la dedicatú imperatului Valente, carele a domnitú dela 361 până 378 după Christosú. În urmare Rufus e născutú în secululú alú 4-lea după Christosú și debună samá a muritú după anulú 364. Elú scriá în capulú VIII despre Aurelianú așa: „Traianú a învinsú pe Daci sub regele Decebalú și Dacia de peste Dunăre pe páméntú barbarú, a făcut'o provinciá, carea în încungiurulú ei a avutú de deceóri o sutá de mií de pași, dar sub împératulú Gallienú a fostú părăsitá, și prin Aurelianú strámutându de aici pe romaní, s'a făcutú dóue Dacií în ținuturile Mesiei și a Dardaniei ¹⁰⁾.

Alú cincilea istoricú romanú e *Paulus Orosius*; opulú luí se întitulézá: *Historiarum libri VII* și a scrisú în contra păgánilorú. Paulú Orosius s'a născutú pela 390 după Christosú

⁹⁾ Flavius Vopiscus cap. 39. Cum (Aurelianus) vastatum Illyricum, ac Moesiam deperditam videret, provinciam trans Danubium Daciam a Traiano constitutam sublato exercitu ac provincialibus reliquit, desperans eam posse retineri; abductosque ex ea populos in Moesiam collocavit, appellavitque suam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit.

¹⁰⁾ Sextus Rufus Festus cap. VIII. Traianus Dacos sub rege Decebalo vicit; et Daciam trans Danubium, in solo barbarico provinciam fecit; quae in circuitu decies centena millia pasuum habuit; sed sub Gallieno imperatore amissa est, per Aurelianum translatis exinde romanis, duae Daciae in regionibus Moesiae (ac Dardaniae) factae sunt. Edițiunea luí Christof. Cellarius. Halle 1715. Se constatézá, că „ac Dardaniae“ e adausú de Cellariú.

În Spania și a fostu preotă crestină, eară opulă lui se estinde până la anulă 410 după Christosă, decă a murită în secululă ală V-lea. În lib. VII cap. 22 la anulă Romei 1010, adecă 257 după Christosă scrie despre împăratulă *Valeriană*, carele a domnită 253—261 după Cristosă, următorele: Alemanii străbătători prin Gallii (țeri) aă trecută și în Italia; Grecia, Macedonia, Pontulă prin inundațiunea Goților, se stergă, eară Dacia preste Dunăre spre vecie se ia (se apucă dela Romanii ¹¹).

Astfelă acestă istorică, pune perderea Daciei *pe timpulă lui Valeriană* 253—261 după Christosă, ceva de totă contrară aserțiuniloră celorlalți; eară în lib. VIII cap 23 despre Aureliană scrie ceva curiosă față cu celelalte date și anume: „La anulă Romei 1027, Aureliană ală 29-lea (împărată) căștigândă imperiulă l'a ținută 5 ani și 6 lună; a fostă bărbată forțe escelentă în cauzele militare. Întreprindendă espedițiune la Dunăre, pe Goți în bătăi mai că i-a dripită, și imperiulă romană l'a aședată în hotarele vechi. ¹²)

Dar acestă dată se referă la primele bătăi, căci întru adevără Aureliană a fostă avută și învingere asupra Goților.

Amă căutată multă în istoricii byzantini, ca să vedă, că ce scriă ei despre retragerea lui Aureliană din Dacia, dar numai la *Georgios Syncellos* amă aflată ceva amintire. George Syncellă, carele a murită pela 800 d. Chr. a scrisă istoria generală și a mânat'o până la anulă 285 după Christosă. Acesta în tom. II. pag. 721, scrie: „Aureliană a domnită 6 ani. Mai departe, Dacia cu numele lui Traiană (Dacia Traiană) fiindă lăsată, bărbaților și muieriloră le-a demândată ca să locuiescă în sînulă de mijlocă ală Mesiei; de acuma Mesii, pe aceia (bărbați și muieri) i-aă luată împrejură și spațiulă

¹¹) Paulus Orosius lib. VII cap. 22 Alemani Gallias pervagantes etiam in Italiam transeunt. Graccia, Macedonia, Pontus Gothorum inundatione delentur. Nam Dacia trans Danabium in perpetuum sufertur.

¹²) Paulus Orosius lib. VIII cap. 23. Anno ab urbe condita 1027 Aurelianus vigesimus nonus imperium adeptus quinque annis et sex mensibus tenuit: vir industria militari excellentissimus. Expeditione in Danubium suscepta Gothos magnis praeliis profligavit, ditionemque romanam antiquis terminis statuit.

din mijlocu cu numirea nouă s'a chiebatu Dacia (Aureliană¹³⁾ Greculu ca să dăcă ceva nou și să facă pe înțeleptulu, vorbesce despre *barbați și muieri*, strămuțați în Mesia, și astfel lui Eutropiu 'i dă unu înțelesu vâgă.

Georgie Șincai în *Chronica Românilor* tom. I. pag. 4 se provocă încă la doi istorici, la Calvisius și Brietius. Scrutându și pe aceștia amu aflatu că: *Sethus Calvisius* (proprie Kalwitz, nēmțu cu nume latinisatu) în „*Opus chronologicum*” tipăritu la 1605 și 1650 în Frankfurt, dăce: „După aceea Aurelianu, Dacia ce Traianu a făcut'o provincia, desperându de a o reține, a lăsat'o și pe civii romanii din ea i-a dusu în Mesia¹⁴⁾.”

Eară *Philippus Brietius* a scrisu: *Annales Mundi sive Chronicon universale* și opulu s'a tipăritu la Viena în 1727. Acestu Brietius a fostu preotă din ceta Jesuiților și în tōmulu alu 4-lea pag. 784 scrie: „Provincia Dacia, ce a fudat'o Traianu dincolo de Istru (Dunăre) a lăsat-o negându că e de folosu poporulu romanu și că a fostu causa multoră resbōie grozave, și că acelu imperiu e bunu, nu care e mai ci care e mai sigură.”¹⁵⁾

Dar Calvisiu e scrietorū din secululu alu 17-lea, eară Brietius din alu 18-lea, și astfel ei nu au nici o valōre pentru evenimentulu retragerii lui Aurelianu din Dacia. Celu din urmă adauge dela sine nesce principii, ca și când elu aru fi fostu auđitū pe Aurelianu declarându-se asupra causei retragerii.

Deci eu așa credū, că cu aceste amu esauriatu materiulū istoricū referitorū la cestiune și nu e de nici unu folosu

¹³⁾ Georgius Syncellus tom. II pag. 721 în traducere latină: Dacia poro Traiani nomine, barbaris relicta, viros et mulieres siuum Mysiae (Moesiae) medium iussit incolere, Mysis nimirum eos hinc inde ambientibus, spatioque medio recentii dictione, Dacia vocato.

¹⁴⁾ Sethus Calvisius pag. 501. Inde Aurelianus Daciam, quam Traianus provinciam fecerat, desperans de ea retinenda, reliquit, et romanos in ea cives in Moesiam deducit.

¹⁵⁾ Philippus Brietius tom. IV pag. 784. Daciam provinciam, quam ultra Istrum constituerat Traianus, abjecit negans utilem esse populo romano et multorum bellorum inanium causam, et imperium illud esse bonum, non quod majus sed quod tutius.

de a me estinde baremă acuma la scrietorii mai târzi, cari s'au făcutu pe sine istorici față de noi, — dar și ei nu au alte date, decâtu cele citate, însă se facu măiestri în întortocarea cuvintelor lui Eutropiu.

Acum să trecu la *analizarea datelor istorice cuprinse în Eutropiu și la cercetarea valoarei istoriei lui* referitoare la cestiune.

1. Îndată ce evenimentul s'a întâmplat la anii 270—275 sub Aurelian, și Eutropiu a trăit și după anul 364 sub împăratul Valente; îndată ce scrietorii contempuranii de ai lui Aurelian nu au date despre eveniment, — aserțiunile unui scrietor, carele după eveniment scrie cam la 100 de ani, orî despre ce ar scrie, nu au valorea unui scrietor, carele a vedut atare eveniment se cel puținu a trăit cu aceia, cari au cunoștința apriată despre eveniment. — Dar în Eutropiu nu aflăm nici o provocare la atare istoric a cărui opă s'a perdit, ear părți s'au susținut în excerpte la alți autori, — precum în istoria Romanilor vechi aflăm destule asemenea casuri.

2. Eutropiu în lib. IX. cap. VIII, țice despre timpul împăratului Gallien, carele a domnit la anii 261—268 după Christos, că Dacia *omissa est*: lăsată, părăsită; apoi despre Aurelian (270—275) lib. IX. cap. XV: „*Daciam intermisit*,” adică a lăsat, părăsit Dacia. Astfel, decă Gallien a fost lăsat-o odată din mână, Aurelian nu o mai pute lăsa încă odată, căci Eutropiu nici nu țice că cineva a recuprins-o, dar combinându acuma pe Paul Orosiu, carele în lib. VIII cap. 22 scriend despre Valerian anii 253—261 după Christos țice: „Dacia în perpetuo aufertur” adică Dacia pentru totdeauna se ia dela Roman, — vedem o mare dubiositate, că ore: Valerian, Gallien se Aurelian a părăsit Dacia? Și astfel Eutropiu e în contrarietate nu numai cu sine ci și cu alt istoric. Și fiindcă timpul e o praptă de frunte a istoriei și timpul se aduce în diferite moduri,

dubiositatea acésta nu e fără de influință și asupra faptului istoricū, adecă: a părăsirii Daciei.

3. Eutropiu despre Traianū, ȕice: Dacia, după-ce Decebalū a fostū învinsū, a supus'o, *provincia peste Dunăre a făcut'o în acesti agri, ce acuma 'i ținū Taifaliti și Victofaliti și Thervingiti*. Eutropiu nici în punctulū acesta nu se exprimă curatū și apriatū, — căci ȕice cumcă provincia s'a făcutū în acei agrii, ce 'i ținū popórele anumite, până ce, după adevurulū istoricū, provincia s'a făcutū din tótă Dacia, — dela Nistru până la Tisa, eară acele popóre amintite nu aū locuitū în tótă Dacia, carea și chiar după Eutropiu a fostū de ȕecea 100,000 de pași în cerculū seū.

\\Istoriculū romanū *Ammianus Marcellinus*, născutū la 330 după Christosū și mortū la 390 după Cristosū în Roma, în istoria sa se estinde până la anulū 378 și fiindcă Eutropiu a muritū pela 370 după Christosū, ambū istoricū aū fostū încâtva și contimpuranī.

Anulū 375 după Christosū e de însemnătate mare în istoriā, pentrucă atunci aū năvălitū Hunniī asupra Goșilorū din Dacia și aū imburdatū imperiulū goticū.

Ammianū Marcellinū în lib. 31 cap. 3 pag. 674 scrie pe largū despre venirea Hunnilorū, dar eū voiū estrage numele acele referitóre la popórele înșirate de Eutropiu. Decī trecēndū Hunniī — ȕice Ammianū Marcellinū — prin regiunile (ȕitnuturile) *Alanilor*, pe cari *Greutungiti*, după usū i-aū numitū *Tanaite* pentrucă locuescū la riulū *Tanais* (aȕi Don), Goșilū dāndu-se cu grije la o parte din calea Hunnilorū, aū ajunsū la riulū Danaster (Nistru) între Ister (Dunăre) și Boristenes (Dnipru). Aceste întēmplāndu-se peste speranță așa, invēțatulū *Atanaricū* judele (după alȕii regele) *Thervingilorū* (unū tribū, o cētă de Goși) s'a hotărītū ca să stea pe locū și să dea față cu Hunniī, și pentru acésta și-a pusū tabera aprópe de valea *Greutungilorū* (altū tribū seū cētă de Goși). Dar Atanaricū de frica Hunnilorū dela sprencenele (la ape se întelegu țermurīi nalȕi) riulū Gerassus (aȕi Prutū) până la

Dunăre au strîmtoară (restrînsu) țara *Taifaliloru* și șanțurile le-au ridicatū mai înalte.

Astfelū la anulū 375 după Christosu popóarele gotice, *Taifalii* și *Thervingii*, amintite de Eutropiu au locuitū pe lângă Prutū și dincolo la Nistru; eară Alanii, cari asemenea au fostū Goți, și până la Tanais. În urmare Taifalii au locuitū pe șesurile Prutului, eară Thervingii, dincolo de ei. Locuința Victofalilorū nu e pozitivă, — dar pe lângă seū între ceialți Goți.

Paulū Orosiu, carele a întînsū opulū seū până la anulū 410 după Christosu și astfelū pentru anulū 375 a fostū contipuranū lui Marcellinū și amēdoii martori ai epoei, în lib. VII. cap. 1. scrie: „Dela resăritū e Alania, în mijlocū *Dacia*, unde e și Gothia“ ¹⁶⁾.

Astfelū la anulū 375, Gothia nu a fostū Dacia întregă, ci Gothia a fostū numai o parte a Daciei, și anume șesulū Valachiei între Carpați și Dunăre și Prutū și preste Prutū până la Dnistru, decī Eutropiu reu se exprimă, când provincia întregă Dacia o află în agrii popórelorū anumite. Dincolo de Gothia în munți, în Ardélū spre Timiș și Tisa, nu locuiaū Goții, ci Sarmații, pentrucă Goții numai în fuga de Huni au scăpatū în Ardélū, și au împînsū pe Sarmați mai multū spre apusū, la ce voiū reveni în altū studiu.

4. Eutropiu lib. IX cap. 15 dice, că Aurelianū „a scosū pe romanī din cetățile și agrii“ Daciei. Flaviū Vopiscū cap. 39 scrie, că Aurelianū a ridicatū (seū scosū) *óstea* și pe provinciali și popóarele din *Dacia*. Sext. Rufu Festu cap. VIII, scrie, că *Aurelianū a strămutatū de aci pe Romanī*, eară bizantinulū Georgiū-Syncellū că Aurelianū „a scosū pe bărbați și pe muieri“. În fine Calvisiū dice că Aurelianū „a scosū pe cetățenii romanī“.

¹⁶⁾ Paulus Orosius lib. VII cap. 1. Ab Oriente Alania, in medio *Dacia*, ubi et Gothia. Lex. de convers. Meyer la Goți spunc: und die Goten zogen nach dem weiten Flachenland, das sich ost- und südwärts von den Karpathen an den Mündungen der Donau und den Gestaden des schwarzen Meeres ausdehnt. Sie besetzten die Länder, die früher Geten und Scythen bewohnt hatten.

Se vede apriatū, că e confusiune între scrietori, că Aurelianū ce a scosū din Dacia? Și e naturalū, că aceia, cari vreau, ca în Dacia să nu mai fiă remasū nici piciorū de Romanū, datele ce le-amū citatū, le află de doveđi importante, cumcă în Dacia nu a remasū puiū de Romanū.

Dacă i-a scosū, unde i-a dusū? Eutropiu đice că i-a aședatū în „media Moesia“ adecă: Mesia din mijlocū (ađi o parte din Serbia răsăritenă și Bulgaria apusenă), Vopiscū spune, că i-a dusū în Mesia, — Rufū, că Aurelianū în ținuturile Mesiei și a Dardaniei a făcutū douē Daciī. Dardania a fostū o țară dela muntele Scardus din Balcanū, spre amēđi între Illiria și Tracia, cu reședința Scupi. George Syncellū pe cei scoși i-a condusū în sinulū de mijlocū alū Mesiei.

În recenziunile edițiunii lui S. Rufū Festū de Cellariū se face nota, că Dacia lui Aurelianū a fostū împărțită: în *Mediterranea* (dela mijlocū) și *Ripensis* (dela țermuriī Dunării). La acēsta edițiune e adausū „*Libellus Provinciarum romanarum*“ în care se arată că Italia a fostū împărțită în 11 regiuni și că imperiulū romanū afară de Italia a mai avutū 113 provincii. Despre Dacia lui Aurelianū se observēză în acelū libelū: Departe se estinde acelū munte (Haemus ađi Balcanū) și desparte Dardania și Mesia de Macedonia. Pentru acēsta Dacia *mediterană* e situată în muntele Hemu și în rădecinile lui, și Dacia ce urmēză e *Ripensis* (dela țermuriī Dunării“) ¹⁷⁾. Fară Cinnamū în lib. II. c. 13 arată, că Naissus (Nissa, ađi Niș în Serbia) a fostū metropolea cetățilorū dacice.

În acestū modū mai multū din formarea a duor Daciī în Mesia, adecă din consecuințe se pōte deduce retragerea lui Aurelianū, decătū se pōte dovedī prin atare datū istoricū.

¹⁷⁾ *Libellus prov. rom.* e lucratū de Antonius Schonhovius (nēmțū cu nume latinisatū) și cu referință la Dacia Aureliană notēză: Late vere excurrit mons ille (Haemi mons) atque etiam a Macedonia Dardaniam, Moesiamque distingit. Itaque Dacia Mediterranea in Haemo eiusque radicibus sita; et quae sequitur Dacia, est Ripensis.

Să scrutăm și atare cauză individuală a lui Aurelian pentru înființarea Daciei Aureliene. Sex. Aureliu Victor în Epitome pag. 92 țice: Aurelian s'a născut din tată de stare de mijloc, și precum povestesc unii din colonul lui Aureliu ¹⁸⁾ clarissimului senator, între Dacia și Macedonia; eară Flaviu Vopiscu la cap. III, ne spune: Divulu Aurelian e născut — precum spun mai mulți — în Sirmiu din o familiă mai obscură însă precum vorbesc unii, din *Dacia ripensa*. Dar eu 'mă aducă aminte, că am cetit un autor, carele a țis, că Aurelian s'a născut din Mesia. La cap. 4. continuă Vopiscu: Mama lui Aurelian, (după cum dovedesce Callicrates Tyrius un scrietor forte învățat al Grecilor) a fost preutesa templului *sórelui* (deului Sóre) în acel sat, în care locuia părinții lui. E primit de dovedit, că Aurelian s'a născut în Mesia, — și pôte că și Aurelian a avut pre-dilecțiunea sa către Mesia, ca în mijlocul relelor publice să-și facă numele nemuritor cu: Dacia Aureliană.

Vine acuma întrebarea simplă: *că Romanii toți din Dacia, încăput'au ore în Mesia de mijloc?*

Romanii din Dacia, dela colonisarea lor, adecă dela anul 105 după Christos până la Aurelian 270—275, au locuit deja 170 de ani în Dacia, cel puțin 5 generațiuni, și cei colonisați precum cei amalgamisați și romanisați din alte popore, la 270—275 după Christos a trebuit să fiă mulți; numărul nu se pôte spune, dar de bună sémă cu mult mai mulți decât ca toți să încapă în Mesia mijlociă. Mesia s'a început la apus dela riul Drinus în Serbia, a trecut peste acésta și Bulgaria și Dobrogea până la Marea-neagră, dincóce de Balcanu. Acum, decă ponderăm datele citate, că Aurelian a adus coloni romanii din Dacia și i-a aședat în Mesia de mijloc și că acest mijloc, trebuind de a-l lua de a treia parte a Mesiei (Serbiei și Bulgariei), e un .

¹⁸⁾ În numele romane *an* se alătură la numele tatălui său a mamei, său a stăpânului și se formeză numele fiului, supusului etc. Decă din Aureliu, după usul romanu, s'a putut forma Aurelian în înțelesul scrietorului S. A. Victor.

teritoriu, pe care, (pe lângă populațiunea ce a mai fost acolo măcar câtă de mică — înainte de Aurelian) nu încapă multă populațiune nouă, — pentrece ne convingem, că și în casul acela, când Aurelian ar fi vrut să-i strămute pe toți romanii din Dacia, în Mesia din mijloc nu ar fi încăput; în urmare nici că a putut muta mulți în Dacia Aureliană! Aurelian a putut muta numai pe acei Romani cari au locuit deastânga Dunării și aprópe de Dunăre, — și dóră pe aceia, cari s'au putut străcura pe drumul dela Sarmisegetusa (Grădiște), Lugos, Caransebeș și Orșova; — și încât s'au retras legiunile (oștile) romane, aceste au putut fi numai acele, cari pe șesurile Valachiei se băteau cu Goții, dar nu din garnisónele din munții Ardélului, căci aceste erau deja învinse de Sarmați. Voi da lămuriri clare în cele viitoare.

Vine acum întrebarea simplă: *că Sarmații și Goții, stăpânii dela țărmurile de stânga ai Dunării, și în Ardélul, lăsa't'au ore pe Romani ca să scape din Dacia?*

Acésta e o întrebare, carea zace în natura și politica tuturor popórelor cuceritoare în lume, și pentru acésta istoria ne dá lămurire.

Popórele, cari au pornit ca să cucerescă țeri, când năvălesc în țeri, năvălesc ca viscolul turbat mai pe nesciute, ucid și prăpădesc tóte până ce slăbesc poporul, pe care vréu să-l învingă, și decă l'au slăbit și cucerit, *cuceritorii păstréză, conservéză popórele învinse*; deórece cuceritorilor, popórele învinse le trebuesc de capitală, antéiu ca să plătescă porția și presteze naturali, ce servesc spre înavuțirea cuceritorilor; a dóua că cei învinși să întărescă óstea și astfel puterea cuceritorilor. Le păstréză, ca pe sclavii învingătorilor, și adeseori cuceritorii fac pact cu cei învinși. Aceste sânt repetite de mi de ori în viața popórelor din lume și astfel în istoria universală. Amianu Marcellinu istoricul, pe carele l'am mai citat pentru datele despre venirea Hunnilor, dovedesce aserțiunile aceste în lib. 31 cap. 3. Începéndu despre năvălirea Hunnilor

asupra Goților și dice: Așa dară Hunnii străbătându în ținuturile Alanilor, pe cari marginașii, Greutungii, după usă i-au numit Tanaite, — *dupăce au ucisă și despoiată pe mulți, pentru de a-și aduce pe cei remași la concordia cu credință, legară pactă.* ¹⁹⁾

Barbarii, nu numai, că nu lasă pe poporul învinsă ca să emigreze, ba răpescă și pe locuitorii din țările vecine și i ducă de sclavi. ²⁰⁾

În acestă modă fiă-carele va pricepe, că poporul cuceritoră nu iertă, ca poporul învinsă să easă din țară. — Să cerceteze imprejurările de față în mai multe țări și va afla asemenea respunsă.

Dar să presupunemă, că Sarmatii și Goții au concesă supușilor Romani ca să emigreze, atunci ne vom convinge, că *Romanii nu au vrută să emigreze.*

Tocmai precând scriamă despre aceste, cetii în Neues Pester journală din 17 Augustă 1890 ună esemplu bună, sub titlulă: Ună sată, ce lunecă. Adecă în Veneția e comuna Costalta și zace pe cōstă de delă. Esundările i-au vătēmată teritorulă, s'au formată gropi afunde și teritorulă satulă s'a mișcată în cătă au crepată pāreții caseloră și unele s'au îmburdată, decă e témă că cōsta pe carea zace satulă va porni la vale și va cutropi satulă. S'a dispusă ca locuitorii să se mute, că statulă le dă ajutoră ca să'și facă case într'altă locă, și pentru fiă-care încāpere a casei plătesce 25 de lire ca ajutoră. „Locuitorii din Costalta însă nu vreaă a se rezolva

¹⁹⁾ Ammianus Marcellinus lib. 31 cap. 3 Igitur Hunni pervasis Alanorum regionibus, quos Greuthungis confines Tainaitas consuendo nominavit, interfectisque multis et spoliatis, reliquos sibi concordandi fide pacta junxerunt.

²⁰⁾ Eduard Gibbon in Geschichte des römischen Reiches tom. VI. pag. 394 la anulă 441, despre Hunni scrie: Mit grösserer Zuversicht kann behauptet werden, dass die Hunnen die Provinzen des Reiches durch die Anzahl der römischen Unterthanen die sie in Gefangenschaft wegführten, entvölkerten. Acēta a fostă sub Teodosiū celă mare. Apoi totă Ed. Gibbon in tom. VIII. cap. 42 pag. 237 pe timpulă lui Iustiniană 527—565, scrie: Und gingen über die Donau zurück, indem sie (Hunni și barbarii) hinter den Hufen ihrer Pferde 120 Tausend der Unterthanen Iustinians nachschleppten.

la părăsirea glii loră de acuma, căci ei în îndereptul satului loră rău primejdută, aă pământurile și viile loră“ ²¹⁾. — Asta e așa de naturală în firea fie-căruî omă, că nici cu primejdie de viață nu se desparte ușoră de binele ce l'a moștenită dela părinți seă ce l'a câștigată cu sudore; nu se desparte ușoră de satulă seă și de nămurile sale.

Romaniă în Dacia, dela 105 până la 270 — 275 după Chr. aă locuită 170 de ani în Dacia, și și-aă ținut'ă de patriă; aci și-aă fundată familiile și nămurile, aci aă avută casele și pământurile loră. Omulă săracă n'a avută ce să lase, dar decâtă să mērgă cerșitoră în țară străină, a remasă acasă; celă avută, nu și lasă casa și pământurile, familia și nămurile ca să mērgă la cerșită, dar celoră mai multe familiă a fostă cu neputință, ca să și încarce familia și avuția și să pornescă cale de multe țile, să iea lumea în capă.

Nu aă plecată Romaniă din Dacia nici din acea caasă, că sciindă imperiulă romană încă de fôrte mare și tare, aă cređută, că năvălirile aceste voră fi timpurale și trecătoare, și că legiunile romane ear îi vor scăpa; că apa trece, petriile remănă, căci nu puteauă să aibă idee, cumcă în fiă-care seculă se voră mai repeți emigrațiunile popóreloră din nord-resărită.

Să ilustrămă cu ună esemplu istorică încă dóră viu în memoria unoră bătrână. Romaniă în principatele Valachia, Moldavia, Bessarabia și-aă formată state îndependinte. Aă venită turcii și aă cucerită și i-aă maltractată, dar părăsit'aă ei țerile loră? ba! mai curēnd aă suferită tirănia cuceritoriloră, decâtă să și lase vatra familiară, vatra satului și vatra țerei loră. Rușiă aă ruptă Besarabia dela Romaniă, aceștia s'aă îngrozită de despotismulă slaviloră, dar aă remasă acasă în țara loră. În casulă din urmă ună percentă dóră se va fi retrasă, dar acēsta încă nu însēmnă retragerea Romăniloră din Besarabia.

²¹⁾ Neues Pester Journal din 17 Augustă 1890. Zu einem Verlassen ihrer jetzigen Scholle aber wollen sich die Insassen von Costalta, welche hinter ihrer arg gefärdeten Ortschaft ihre Acker- und Weingründe haben, nicht entschliessen.

Dacia nu a fost lăsată, părăsită de către Aurelian, ci nici că a putut retrace legiunile și poporul, ci Dacia a fost ruptă de către imperiu prin oștile barbare, și a fost cuprinsă de aceste.

Să ilustrăm și dovedim acésta. Mai întâi să privim teritoriul geografic. Între munții Carpaților și gurile Dunării și țărmii Mării-negre sînt șesuri, cari se întind departe spre Tanais și mai încolo. În nordul și răsăritul Daciei pe acele șesuri a fost un teritoriu al plămădirii popórelor, de aici s'a început emigrarea popórelor. Popórele emigrátore a fost de regulă roiuri, cari n'a avut loc în coșnița lor, pentru că se înmulțiră, și-și aleseră ca albinele altă matcă, pentru ca să se așeze în alt loc; s'eu popórele emigrátore a fost rupturi din alte popóre, cari s'a desfăcut de trupină în urma unor revoluțiuni interne; în fine s'a aflat câte un bărbat erou, carele și-a adunat din popor ce a putut și a pornit să îmburde imperiul și să-și facă sieși țeră, familiei să fundeze o dinastiă.

Șesurile între Carpați și gurile Dunării și Marea-négră a fost *drumul* emigrațiunii, *poarta* popórelor. Și cari popóre câte odată nu putură străbate pe aici — și-au întors drumul în nordul Carpaților și pe acolo și-au aflat cale de năvălire.

Imperiul roman, carele se lăfise până de-a dreapta Dunării de sus și de jos, a stat mult timp pe loc, și pare-că împérații romani nu avea tendință ca să trecă Dunărea, pentru că terenul între Dunărea de sus și Tisa nu le-a trebuit nici când, eară din Mesia, peste Dunărea de jos, numai atunci a pornit Traian, când Mesia nu mai avé pace de invasiunea barbarilor. Dacii din munții Carpaților, Geții din șesurile Valachiei și Sarmații de preste Prut-Nistru au făcut invasiunile. Decă Traian nu a putut avé altă tendință decât să pună garnisónă romană la Nistru, să închidă aci pórtă, drumul barbarilor; eară ocuparea Daciei muntóse a fost mai mult o consecință, ca să înfréneze pe Daci, cari încercară resbóie cu Roma.

Încă primadată, când Goții au ocupat șesurile dela Nistru, dela gurele Dunării, și de stînga acestia pînă și terenul dela rîul Sava, Dacia muntósă a fost ruptă de cătră imperiū, nu a mai putut avea comunicațiune cu împăratul și cu imperiul pentru că drumul și pórta emigrațiunii era în mîna Goților.

În nota a 16 amă citatū din lex. de conv. a lui Meyer aceste: Și Goții s'au trasū la țara de șesū largū, ce se estinde dela Carpați spre resăritū și amedī la gurele Dunării și țărmurile Mării-negre. Ei ocuparā țările, ce mai nainte le locuiră Geții și Schiții. Adecă Valachia dela șesū, Moldavia și Besarabia. Decī la 270—275 după Christosū sub Aurelianū Dacia muntósă a fost ruptă de cătră imperiu, și atunci cuprinsă de Sarmați.

Aceste împrejurări s'au mai repetitū în istoria Daciei și anume: Pe cînd domnia Iustinianū celū mare 527—565 după Christosū, Longobarđii trecurā în Pannonia, la Dunărea de susū, eară Anții de peste Nistru la Dunărea de josū. Ed. Gibbon ȕice despre acestia: și țara de șesū a Moldaviei și Valachiei a fost cuprinsă de Anți, de unū trunchiū slăvénū. ²²⁾

Avariī se aretarā pela 560 după Christosū încă sub Iustinianū celū mare. La anulū 566 după Christosū Chaganulū trāmite soli la împăratulū Iustinū alū II-lea și solulū de frunte ȕice împăratulū: „Ai chaganulū (prințelulū Avarilorū) supuși victorioși au trecutū peste riurile înghetate ale Schiției și acum au acoperitū țermii Dunării cu corturi nenumerbare. ²³⁾

În acestū modū vedemū, că de câte-orī s'au cuprinsū de oști barbare șesurile dela Dunăre ale Daciei, să și fiă fostū

²²⁾ Ed. Gibbon: Geschichte des röm. Reiches tom. III. cap. 42 pag. 236 Und das ebene Land der Moldau und Walachei ward von den Anten, einem slavischen Stamme besetzt.

²³⁾ Ed. Gibbon. loc. cit. anul 566. Dessen siegreiche Unterthanen über die gefrorenen Flüsse Scythiens gezogen waren und nun die Ufer der Donau mit unzählbaren Gezelten bedeckten.

acésta recuprinsă, Dacia a fostă ruptă de cătră imperiu, de cătră Mesia.

Aci pe șesurile aceste a fostă lupta pentru esistența imperiului roman-oriental, mai târziu bizantin. Aci la Dunăre s'a atacat și slăbit imperiul roman-oriental. Popóarele emigrátore singulare aú încetatú de a năvăli, de când pe ruinele lorú s'a ridicatú Rusia. Dăr însăși năvălirea nu a încetatú, ci și-a luatú altă formă, a năvălirii unui imperiu mare și organizatú, — totú cu tendința de a ajunge la șesurile Dunării, a trece Dunărea și a îmburda Byzanțiulú, și ađi o parte din drumulú emigrațiunii e în posesiunea Rusiei; — și pe o parte érá stă garnisóna lui Traianú. ²⁴⁾

Traianú în Mesia inferióră anume în Schiția mică=Do-brogea, făcu unú valú séu unú zidú, ce și ađi se vede dela Rașova 48 de kilometri până la Constanța (Veđi Familia Nr. 29, 1890. Calea lui Traianú, de subscrisulú). De bună séma Traianú când a observatú că Sarmatií (și felurite trunchiurí ale lorú) aú drumú deschisú ca dela Nistru să trecá la Dunăre și să pericliteze securitatea Mesiei, a făcutú valulú, — și când nici aici nu a pututú Mesia să o apere din destulú, — a pusú garnisóna romană la Nistru.

Părăsirea Daciei numai în acelú casú s'arú fi pututú întempla, dacă luptele lui Aurelianú erau, colo susú în Dacia, în linia ríului Someșú și a isvórelorú ríului Tisa, decă Aurelianú pe aci arú fi fostú bătutú cu încetulú, și din luptă 'n luptă s'arú fi restrasú cu legiunile, diregătorií și poporulú, s'arú fi pututú retrage până la Dunăre. În acestú modú arú fi fostú Dacia părăsită și lăsată de óste și de poporú, și acesta s'arú fi pututú colonisa în Mesia, dar acésta nu s'a întemplatú, Aurelianú nu s'a luptatú în Dacia muntósă, ci pe țermii de stânga ai Dunării; aci pe șesurí erau oștile gotice. Și decă oștile im-

²⁴⁾ Europa pare că nu a înțelesú istoria și însemnătatea locurilorú, când a concesú, ca Rusia să cuprindă Besarabia. Dela acestú punctú se datéză dela începutú și până ađi slăbirea și căderea imperiului din Bizanțú. — Grea chiemare astéptă garnisóna lui Traianú.

păratului nu i-a putut învinge, cum va fi putut poporul să străbată cu caréle, ciurdele, turmele, familiile prin aceste osti. Astfelă dară, garnisónele romane și poporul romană din Dacia muntósă, aú fostú rupte, despărțite de cătră imperiú, — poporul de aci a devenitú supusú Sarmațilorú, apoi Goșilorú și apoi Hunnilorú și *retrasú în munți s'a pututú conserva și înmulți.*

Se aducú unú esemplu analogú. În Britania locuiaú deosebi popóre celtice, cari în genere s'aú numitú Briți. Britania a devenitú provinciă romană, și cădéndú imperiulú romanú și Britania a fostú perdută pentru Romani. În Britania asemenea aú năvălitú popóre gotice și respective germane, anume: Juții, Saxonii cei vechi și Anglii de pe țărmurii nordici ai Europei. Aceste popóre asemenea mai întâiú aú cuprinsú șesurile, și dupăce Briții fură bătúți, se retraseră la munți. Ed. Gibbon ne scrie: Totuși dincolo de Severe (2 riuri cu asemenea nume) Briții neîncetatú își apeară independența lorú națională, ce a duratú mai multú decâtú heptarchia (sub 7 principii) ba chiar și de câtú monarchia Saxonilorú. Luptătorii mai viteji, cari aú mai preferitú exiliulú (în munți) decâtú sclăvia, aflară asilú sigurú în munții Wales. Cucerirea Cornwallului resistentú s'a amănatú câțiva seculi și trupă din fugători prin vitejia proprie seú prin liberalitatea regilorú merovingici câștigară locú de colonizare în Gallia. Colțulú vesticú alú Armoricei (Bretagne în Franția) a căpetatú numele de Kornwales și de Britania mai mică.²⁵⁾

Astfelú vedemú, că Briții nu numai că s'aú susținutú în munți, ba aú trămisú și coloni în Gallia, anume în Ar-

²⁵⁾ Edv. Gibbon Geschichte des róm. Reiches tom. VII. pag. 302. Jenseits der Severn behaupteten jedoch die Britten fortwährend ihre National-Unabhängigkeit, welche die Heptarchie ja sogar die Monarchie der Sachsen überdauerte. Die tapfersten Krieger, welche die Verbannung der Sklaverei vorzogen fanden sichere Zuflucht in den Gebirgen von Wales; die Unterwerfung des sich sträubenden Kornwales wurde um einige Jahrhundert verzögert, und eine Schaar von Flüchtigen erwarb durch ihre eigene Tapferkeit oder durch die Freigebigkeit der merowingischen Könige in Gallien, eine Niederlassung. Die westliche Ecke von Armorica erhielt den Namen Kornwales und das kleinere Britanica.

morica ađi Bretagne în Franția. Nu se pôte ca să nu ne aducemă aminte aci, cum și Româniî din Dacia muntósă sub Dragoș și Radu Negru încă făcură coloniî pentru locurile mai certe de bārbari, pentru Moldova și Valachia.

Dar acuma să pună căpătăiî lucrului. Lexiconulî de conversațiune alî lui Meyer, la articolulî Siebenbürgen pag. 942 ȃice: „Dela anulî 274 după Christosă Romaniî aũ părăsită Dacia și viscolii emigrațiunii aũ năvălită asupra ei. *Remășițele Daco-romane, Româniî sėu Valachiî, cari deosebî în munți aũ fostũ remasũ îndereptũ, mai târđiũ, dela secululî alũ 12 și 13 fură întăriți prin mutările mari ale soșilorũ de unũ trunchiũ din amėdulũ Dunării*²⁶⁾. Aceste mutări facũ obiectũ de altă pertractare specială. Acuma să invităm pe doi istorici dintre cei mai renumiți ai Europei, ca să-și spună și ei părerea asupra retragerii lui Aurelianũ și asupra remănerii Romănilorũ în Dacia.

Carolũ Rotteck ȃice: Dar năvălirea [emigrațiunii] popórelorũ, ce mai nainte a căđutũ asupra acestei țeri (Dacia) a resipitũ tóte. Atunci la chemarea lui Aurelianũ se retraseră de peste Dunăre la Mesia acei locuitorî, cari aũ iubitũ civilizațiunea (moravurile bune) și teritoriulî dela țermurile rîului (Dunărea) și dederă numele de „*Dacia Ripensis*“.²⁷⁾

Astfelũ Rotteck concede că s'aũ retrasũ atare numerũ de ómeni civilizați, dar că poporulũ românũ a remasũ în Dacia.

Eară *Eduard Gibbon* ne spune lucruri și mai ponderóse: „Pe supuși Daciei, ducėndu-i din acele posesiuni îndepărtate (din Dacia Traiană) ce ei nu le puteăũ nici cultiva, nici apėra

²⁶⁾ Seit 274 gaben die Römer das Land auf, und die Stürme der Völkerwanderung brachen über dasselbe herein. Die Reste der Daco-Romanen, die Rumänen oder Walachen, welche insbesondere im Gebirge zurück geblieben waren, wurden später, seit dem 12 und 13 Jahrh. durch grosse Zuzüge ihrer Stammgenossen vom Süden der Donau verstärkt.

²⁷⁾ Carol Rotteck in Allgemeine Weltgeschichte tom. III. pag. 13. Aber der Sturm der Völker-Wanderung, der zuerst auf dasselbe Land (Dacia) fiel, zerstörte alles. Da zogen sich diejenigen Einwohner, welche die Gesittung liebten auf den Ruf Aurelians über den Ister nach Moesien und gaben der Ufergegend des grossen Flusses den Namen Dacia Ripensis.

aŭ *innulțitŭ* țăria și populațiunea pe partea sudică a Dunării (în Dacia Aureliană). Unŭ teritorŭ fructuosŭ, ce deŝa repetire de incursiuni barbarilorŭ l'aŭ strămutatŭ într'o pustiă, s'a predatŭ sêrguinței lorŭ și o nouă provincie Dacia a păstratŭ și mai de parte aducerea aminte de cuceririle lui Traianŭ. *Totuși în țera vechie cu acestŭ nume (Dacia Traiană) a ramas indereptŭ unŭ numerŭ considerabilŭ din locuitorii seŝ, cari mai multŭ s'aŭ infricoșatŭ de eșirea din țeră, decâtŭ de domnitorulŭ goticŭ. Acești Romani degenerați aŭ urmatŭ și mai departe, ca imperiulŭ (romanŭ) din a cărui legătură ei eșiră, să-ŭ facă serviți, deorece ei (Romanii) între cuceritori aŭ lățitŭ primele concepte de agricultură, de măiestrie folositoare și de plăcerea vieții civilisate.* Cu încetulŭ s'a ridicatŭ unŭ comerț de neguțatoriă și de limbă între țermurii sieși opuși ai Dunării, și dupăce Dacia a devenitŭ unŭ statŭ independente s'a doveditŭ adeseori, ca zidulŭ celŭ mai întăritŭ de apărare alŭ imperiulŭ romanŭ în contra năvălirii hórdelorŭ selbatice ale nordului". 28)

Eată dară Romanii remași în Dacia și începătorii, propagătorii civilizațiunii între barbari. Nicŭ o națiune nu a suferitŭ atâta de emigrațiunea popórelorŭ câtŭ Românii dela șesuri; Ddeŭ a făcutŭ minune, când i-a conservatŭ pe ei!

28) Ed. Gibbon, Geschichte des röm. Reiches, tom. II. pag. 19. Die dacischen Unterthanen aus jenen fernen Besitzungen abziehend, welche sie weder cultiviren noch vertheidigen konnten, vermehrten die Kraft der Bevölkerung an der Südseite der Donau. Ein fruchtbares Gebiet, welches die häufige Wiederholung der Einfälle der Barbaren in eine Wüste verwandelt hatte, wurde ihrem Fleisse eingeräumt, und eine neue Provinz Dacien bewahrte fernerhin das Andenken an den Eroberungen Traians. Dennoch blieb in dem alten Lande dieses Namens eine beträchtliche Anzahl seiner Bewohner zurück, welche die Auswanderung mehr fürchteten als einen gothischen Gebieter. Diese entarteten Römer, fuhren jedoch fort dem Reiche, aus dessen Verband sie getreten, waren, Dienste zu leisten, indem sie unter den Eroberern die ersten Begriffe des Ackerbaus, nützlicher Gewerbe und der Annehmlichkeit des civilisirten Lebens verbreiteten. Allmählig erhob sich Handels- und Sprachverkehr zwischen den entgegengesetzten Ufern der Donau, — und nachdem Dacien ein unabhängiger Staat geworden, bewies es sich häufig als die festeste Schutzwehre des römischen Reiches gegen die Einfälle der wilden Horden des Nordens.

E de lipsă numai puțină cunoștință despre *natura* omului și a popórelor, e de lipsă numai puțină cunoștință despre *istoria* popórelor, — și cestiunea de față va fi chiară înaintea celor nepreocupați; eară despre cei preocupați nu potú dice decâtú proverbialú românescú: „Pe draculú nu-lú poți face creștinú“.

Dr. At. M. Mariencscu.

ÎNTEMEIEREA PSICOLOGICĂ A ACTELORÚ ELEMENTARE ALE GÂNDIRII ÎN MARGINILE LEGILORÚ HERBARTIANE DE ASOCIARE ȘI REPRODUCERE.

(*Monografiă psihologică*).

III.

Într'o scriere întitulată „Denken und Gedächtniss“ *) autorulú germánú, Dörpfeld, ajunge în privința operațiilor intelectuale la următorulú rezultatú:

„Nu există decâtú unú singurú procesú de gândire, care se reduce la dóuë acte consecutive; ele se numescú *judicare* și *formare de noțiuni*“.

Pentru a ajunge la acestú rezultatú, autorulú numără patru operațiuni de gândire: Asăménare, formare de noțiuni, judicare și raționare séú formare de conclusiuni. Apoi 'și pune întrebarea: „Există în mintea întrégă patru operațiuni, séú trei, séú dóuë, séú numai una — în scurtú, cum trebuie să numărămú?... Compendiile de Psihologie și mai virtosú manualele concise nu dau în punctulú acesta scolarilorú lorú aprópe nici o lámurire. Ele nici nu amintescú de acéstá problemá, vréú să dicú: ele nici nu-í facú băgătorí de samá, cá arú fi existándú o astfelú de problemá. Dar nu numai

*) „Beiträge zur pädagogischen Psychologie“ de F. W. Dörpfeld. Fascie, I. Ed. 3. pag. 46.

atât. Ele s'au deprinsă a tracta cele trei operațiuni obișnuite (formarea de noțiuni, judecarea și raționarea) una după alta, în rândul, care se observă și în manualele de Logică.

Aceste din urmă au dreptul să o facă. De vreme ce nu se ocupă decât de *formele* fenomenelor intelectuale, lăsându-cestiunea *nasceri* lor neatinsă, ele procedu corect pe calea dela simplu la compus, se ocupă prin urmare mai întâiu de noțiune, apoi de judecată și în urmă de raționament. Psihologiile, voind să urmeze aceeași cale, aru pute să o facă în totu cazul în modu preparatoru, intru câtu s'aru simți trebuința de a cunoște câtu de puțină una seú alta din cele trei operațiuni (póte ca înlocuire a unui cursu de Logică introductivă). Dacă după pregătire nu urmază însă și o contemplare, care să mijlocescă înțelegerea legăturii genetice între felurile funcțiunii ale gândirii și să restabilescă astfelu disordinea dela începutu; nunumaî că cestiunea de căpetenie a teoriei intelectulu rămâne nelămurită, dar șirulu confusu practicatú mai nainte, abate privirea scrutătoare a cettorulu dela calea adevărată“.

Să asistămú acum la încercarea ce o face autorulú d'a reduce operațiile gândirii la una singură, căreia i-arú datori tóte celelalte nascerea lorú.

La pag. 52 cetimú următoarele: „Dintre cele patru operații de gândire, raționarea seú formarea conclusiunilor vine a fi eliminată de sine singură, de vreme ce nu sîntú de a se numera decâtú operații specificú deosebite. Dicumú de sine singură, — cu alte cuvinte dintr'unú motivú logicú. Raționarea nu este adecă decâtú unú chipú anumitú de judecare: *ea e derivarea unei judecări noui din două seú mai multe alt judecări*. Din cauza acésta se dice, că raționamentulu e o judecare mijlocită (prinr'unú terminú mediu). De óre-ce raționarea, ca operație implicată în noțiunea despre judecare, vine a fi eliminată din șirulu funcțiunilorú specificú deosebite ale intelectulu, nu ne rămâne să esaminămú decâtú trei: „Asemnarea, formarea de noțiuni și judecarea“.

Deși ne alăturăm din totă inima părerii lui Dörpfeld, încât privește necesitatea de a sistematiza operațiile intelectuale, nu putem însă să ne hotărîm a accepta și modul, în care autorul stăruie a rezolvi problema.

Raționarea ară avea să fie eliminată din șirul operațiilor specifică deosebite din *motivul logică*, că ea e o derivare a unei judecări noi din două seă mai multe judecări, așa dară o judecare mijlocită. Nu înțelegemă acum, în ce chip se face, de acestă motivă logică vine a se aplica numai cu scopul de a elimina raționarea, nu însă și judecarea? A judeca nu înseamnă altceva decâtă — întrebunțamă cuvintele lui Dörpfeld *mutatis mutandis* — derivarea unei noțiuni noi din două seă mai multe alte noțiuni. Când ni-amă formată noțiunea „părete alb“, e neapărată, că ni-amă derivat-o din noțiunile „părete“ și „alb“, rupend judecata, că „păretele e alb“. Judecarea ară avea să fiă implicată din același motivă logică în formarea noțiunilor și ară trebui prin consequență să fiă și ea eliminată din șirul operațiilor specifică deosebite. Ceea ce-lă va fi îndemnată pe autoră să elimineze raționarea, este pôte împrejurarea, că lumea s'a deprinsă a admite puintă de a forma judecări și fără de a raționa. Responsulă la admisiunea acesta l-amă dată de mai nainte. Autorul se pare a fi scăpată din vedere faptulă psihologică, că precum formarea de noțiuni presupune o judecare, totă astfelă și formarea de judecări presupune o raționare. Numă din nebăgarea în samă a acestui faptă s'a putută nasce afirmațiunea, că noțiunile se formeză *numă în urma judecăților și numă prin judecări*, adecă cu excluderea raționării.

În privința acesta dice Dörpfeld (la pag. 73): „De ore ce noțiunile se ivescă totdeauna ca părți ale judecării, s'ară pără celui ce nu e orientată mai deapropă asupra formării judecăților și noțiunilor, că noțiunile se nască *înainte* de a judeca...; în sufletă premerge judecarea și abea apoi urmază noțiunea corăspunțore“.

Pentru celū ce arū fi să fiă bine orientatū, acēsta în-sēmă, că noțiunile se nascū *după* judecāți, cu tōte că ele aparū ca părți din acestea. Admitemū că așa este. În ca-sulū acesta ni se va concede însă, că ceea ce ȳicemū despre judecată în raportū cu noțiunile, trebuie să fiă aplicabilū și la raționamentū în raportū cu judecāțile. Și aici aparū judecāțile ca părți ale raționamentului; prin urmare — adecă dacă motivulū logicū nu are să fiă arbitrarū — nici ele n'arū trebui să fie formate înainte de raționare. Cu același gradū de temeinicie amū putē afirma și noi: În sufletulū nostru premerge totdeauna raționarea și abia apoi urmēză judecata corespundētōre.

La pag. 72. cetimū: „A gândi însēmă a forma noțiunii, trebuie însă bine notatū, că acestū actū finalū e precedatū de unulū auxiliarū, adecă de actulū judecării“.

Noi adaugemū, că formarea noțiunilorū e precedată cu aceeași necesitate nu numai de judecare ci și de raționare sēu mai exactū, aceste acte înfățișază însăși formarea noțiunilorū și nū sūntū decâtū forme ale aceluiași actū.

Dörpfeld cearcă a explica formarea noțiunilorū și asupra unui exemplu. Ne bucurămū de acestū exemplū, fiindcă ne dă puțință de-a vorbi mai concretū.

„Noțiunea ce arū avea să se formeze de nou, să fiă Paralelogramulū“. Autorulū urmēză apoi: „Dacă acēstă noțiune s'a formatū bunăoră din privirea la Quadratulū și la Oblongū, ea a fostū precedată de următōrele două judecāți (so werden zuvor die beiden Urtheile *ergangen sein*): *La Quadratulū laturile opuse sūntū paralele*, și: *La Oblongū laturile opuse sūntū paralele*. De aici s'a formatū apoi noțiunea supraordinată, pe care o numimū scurtū Paralelogramū“.

Pe noi ne înteresēză să scimū, în ce consistă acelu „*ergangen sein*“ alū acelorū două judecāți. Cuvintele din urmă: „De aici s'a formatū apoi noțiunea supraordinată“, încă nu sūntū îndestulītōre, căci cestiunea neresolvitā este:

În ce chip s'a formată noțiunea, fiă ea o specie subordonată orî unŭ genŭ supraordinatŭ?

Autorulŭ adauge numai: „Actulŭ de formare (?) alŭ noțiunei, avëndŭ a se enunța (wird kundegemacht) și pentru alți, acēsta se întēmplă prin propoziția: „*Quadratulŭ și Oblongulŭ sîntŭ Paralelograme*“.

Nici una din aceste propoziții nu explică, fiă orî câtŭ de puținŭ, actulŭ de formare alŭ noțiunei Paralelogramŭ. Despre cele d'ântēiŭ două judecări nu se afirmă decătŭ că ele arŭ fi rodulŭ unŭ „ergangen sein“ fără a explica, în ce chip? Prin propoziția din urmă se „enunță“ *Quadratulŭ și Oblongulŭ* ca aparținătoare la sfera noțiunei Paralelogramŭ. Acēstă noțiune a trebuitŭ de sigurŭ să fiă formată încă înainte de ce s'a pututŭ face o astfelŭ de enunțare. Care este dar actulŭ psihicŭ, căruia se datoresce formarea noțiunei Paralelogramŭ și ce felŭ de procesŭ a produsŭ înrolarea *Quadratulŭ și Oblongulŭ* în sfera Paralelogramulŭ, sîntŭ cestiuni, pentru cari nu găsimŭ la Dörpfeld nici unŭ răspunsŭ.

Amŭ arătatŭ, că nu e de lipsă prezența ideilorŭ despre amēndouē figurile geometrice, *Quadratŭ și Oblongŭ*, ca să se pōtă nasce noțiunea Paralelogramulŭ. În exemplulŭ lui Dörpfeld se enunță numai supraordinarea unei noțiunii, deja formate. Cuprinderea ei în modŭ perceptivŭ (dicemŭ așa, avëndŭ în vedere numai elementele afecțiunei sēu în modŭ apercptivŭ dacă considerămŭ și elemente reproduse) s'a sevērșitŭ deja atuncŭ, când în consciința băiatulŭ se activase ântēia oră opoziția predicativă a paralelismulŭ liniilorŭ în față cu laturile opuse, fiă ale *Quadratulŭ* orî ale Paralelogramulŭ. Însă acēstă opoziție nu pōte dobândi existență decătŭ în consciința, în care există elementele de raționare ce condiționēză formarea opoziției.

Fără condițiunile raționării chiar raportulŭ de supraordine alŭ noțiunii Paralelogramŭ în față cu *Quadratulŭ și Oblongulŭ* — raportŭ a căruŭ formare Dörpfeld nu o explică,

ci numai o „enunță“ — este o imposibilitate psihologică. În absența acestor condițiuni nu este cu putință a se forma nici una din cele trei judecăți enunțate de Dörpfeld. Autorul știe, că judecata, care exprimă rezultatul dobândit prin formarea conținutului unei noțiuni, e cauzată prin ivirea mai clară a unor elemente și că această ivire e urmarea contopirei*). Nu i-a venit însă în minte că contopirea nu e cu putință decât sub anumite condițiuni și că aceste condițiuni sînt identice cu cele ale unui raționament, din punctul de vedere al perfecțiunii logice, neatăcabil. Fără aceste condițiuni, însăși contopirea și împreună cu ea și judecata și orice formare de noțiuni rămân în neexistență psihică. Dar scopul autorului nostru era, să înfățișeze formarea noțiunilor, după excluderea raționării din șirul operațiilor specifice ale intelectului, ca o formare de judecăți independentă și de sine existentă. Urmarea necesară a fost, că formarea judecăților și cu ea și a noțiunilor a rămas neexplicată.

Se știe că raționarea e forma de gândire a *demonstrației*, prin care se pune în evidență exactitatea ori inexactitatea unei judecăți. Exactitatea ori inexactitatea judecății e demonstrată, când mîneacăndu delă alte judecăți óre-care, ajungem pe calea raționării la aceeași judecată sêu la una contradictorică, prin ce isbutim a o întări sêu a o resturna; dacă judecățile, delă care am mînecatu, au destule cuvinte de a fi susținute. Dacă acuma judecata de demonstrat nu și-ar datori născerea ei unei mișcări de gândire raționătoare și acesta în mod necesar, e sigur, că provocarea noastră raționătoare la alte judecăți nu ar fi chieată și logicesce nici îndreptățită d'a aproba sêu a desaproba exactitatea judecății, de vreme ce ea și-ar avea felul ei de formare, neatárnător de raționare. Dacă opoziția între subiect și predicat nu s'ar întemeia pe alte opoziții analóge, ori-ce provocare demonstrătoare la

*) Aici sînt a se înțelege numai judecățile, pe cari din punctul de vedere psihologic le-am numit judecăți contopitoare, căci judecățile, precum am arătat, pot să fie și rezultate ale complicării.

asemenea opoziții și împreună cu ea și demonstrațiunea însăși și-ară pierde valoarea științifică, căci eventualele inexactități ale judecății de examinată nu s'ară putea demonstra pe calea raționării. Raționarea, fie deductivă (silogistică) ori inductivă, nu e o specie a judecării, menită numai a demonstra adevărul său neadevărul judecăților, ci e însuși procesul psihic, din care isvorește ori-ce formațiune a intelectului.

Fie-care judecată e rezultatul unei raționări din cel puțin două judecăți, întocmai precum fie-care noțiune e produsul unei judecăți, care exprimă raportul conșciului cel puțin între două note. Câte raporturi de note se pot deosebi într-o noțiune, atâtea judecăți s'au întrupat în ea și totu de atâtea ori raționarea a trebuit să construeze pe fie-care din ele, cu ajutorul altor judecăți întrupate în alte noțiuni. Când raționăm, dobândim judecăți, adică raporturi noționale. Raporturile noționale, exprimate în judecăți, oferă la rândul lor materialul pentru nouă raționări, adică pentru nouă formări de judecată. În acest cerc se mișcă gândirea. Prin senzațiile născute la impresiunile din afară dobândim neconținut material nou care intră în vârtej împreună cu conținuturile reproduse, pentru a da existență la produse intelectuale din ce în ce mai bine construite și mai bogat constituite. Chiar în stadiul cel mai timpuriu de evoluțiune al conșciinței cercul se activează, fie ori-cât de palid, totdeuna întreg.

Ne-amă pierde fără îndoială în o unilateralitate puțin justificabilă, dacă amă voi să vorbim despre judecată cu excluderea raționamentului, ori despre un raționament, care ară avé și el menirea de a întemeia adevărul judecăților. dar nu ară fi el însuși procesul ba singurul proces de formare al judecăților ca și al noțiunilor noastre. Eacă greșala de căpetenie, în care credem că a căzut Dörpfeld împreună cu mulți psihologi, înainte și după el.

Nu ne va fi succes fără îndoială nici nouă a găsi în totu locul expresiunea cuvenită, și și mai sigur este, că

nu vom fi putut împrășcia deocamdată tôte îndoielile ce se pot nace în cursul discuției asupra unei cestiuni atât de cuprinzătoare. În punctul acesta ori ce obiecțiune nu pôte să ne fiă decât binevenită. Credem însă că felul nostru de a asimila idea fundamentală a cestiunei este corect.

(Va urma). *Stefan Velovanu.*

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 223/1890.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 9 Septembrie n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: P. Cosma, Ioan Popescu, Elia Măcellariu, I. Crețu, I. Hannia, Leontin Simonescu, Gerasim Candrea cassaru.

Secretar: Dr. I. Crișianu. *City Library Cluj*

Nr. 101. Secretarul II. al Asociațiunii raportază, că președintele, dl. G. Barițiu, a transpus la casa Asociațiunii cu datul 24 August a. c., prin mijlocirea dlui vice-președinte Dr. Ilarion Pușcariu, din lăsamântul după fericitul Ioan Oltenu, fost inginer în Galați, suma de 90,000 lei în următoarele hârtii de valoare, și anume:

a) 30,000 lei „Datoria publică a României“, rentă cu 5% amortisabile, în 6 bucăți à 5000 lei, tôte cu couponi per 1/13 Octomvrie 1890, sub Nrii. 47175, 47061, 47118, 50729, 50728, și 50,730.

b) 60,000 lei „Prima societate de credit fonciar român“, cu 5%, în 12 bucăți à 5000 lei, tôte cu couponi per 1 Ianuarie 1891, sub Nrii, 0000,20, 010678, 010679, 008841, 000938, 007612, 005153, 006232, 006950, 005704, 002911 și 005487.

În legătură cu acestea presentă secretarul II. și raportul dlui G. Barițiu relativ la pașii, ce i-a întreprins în scopul realizării legatului de 100,000 lei, făcut de fericitul Ioan Oltenu, pe baza concludului acestui comitet dto 12 August a. c. Nr. 180 sub Nr. prot. 84, precum și un răspensar al celuiiași despre speșele efective de drum până la Galați și înderetu în cauza lăsamântului Ioan Oltenu și despre speșele, ce le-a avut cu ridicarea legatului amintitu (Ex. Nr. 199 și 210/1890).

Raportul dlui președinte, George Barițiu se ia la cunoscință și comitetul îi exprimă cea mai căldurosă mulțumită pentru energioșă întreprindere, în urma căreia afacerea s'a finalizat și legatul s'a realizat fără întârziere. Totu odată comitetul se simte în-

demnată a exprima mulțumita sa și dloră Serafimo Godini, ingineră șefă, Zacharia Moga ingineră și Ioană Apostoliu, cari în conformitate cu cele raportate din partea dlui G. Barițiu, nu au pregetat a-și da totu concursul lor valoros, pentruca afacerea din cestiune să se deslege în favorul Asociațiunii transilvane. Spesele efective de drumă ale dlui G. Barițiu precum și spesele ce le-a avutu cu ridicarea legatului, tôte specificate în suma de lei 9601.65 inclusive taxa competentă la cassa statului României de 9%, adecă nouă miă lei după legat, se aprôbă și i-se votéză unu diurnu de câte 40 lei la și pentru timpul de dece zile, câtă au fostă la drumă și pe loc în Galați.

Raportulă dimpreună cu aclusele lui se transpune comisiunii exmisse cu datulă 22 Augustu a. c. sub Nr. prot. 93 spre a-lă folosi la redactarea actului fundatiională pentru fundatiunea din cestiune.

Se însémnuă, că în timpulă, în care s'a pertractatū objectulă acesta, dlă G. Barițiu s'a retrasū dela presidiu și ședința o a condusū, în lipsa dlui vice-președinte, conformū §-lui 30 al. 2 din statute, domnulă Elia Macellariu, membru ală comitetului.

Nr. 102. Secretarulă II. presentă raportulă delegatului în afacerile scolare despre observațiunile, ce le-a făcutū în decursulă anului scol. 1889/90 precum și despre rezultatele exameneloră dela finea numitulă anū școlară, cuprindëndū și următorele propunerī:

a) „După patru ani trecuți internatulă și școlă au trebuintă neapărată de unū inventarū nou și câtă mai exactū asupra întregului mobiliarū și alū tuturoră objecteloră cumpărate în cursulă aniloră pentru diversele trebuinte ale acestorū institute, punëndu-se la fiă-care objectū unū prețū corăspundătorū, pentru ca direcțiunea să scie ce valóre primesce în îngrijirea sa; să se dispună decī compunerea unui asemenea inventarū. Acestă să se înțelégă și despre cele douē bibliotecī, una a corpului didacticū, și alta separată a elevelorū. În catalógele acestorū bibliotecī să se trecă regulatū tôte cărțile cumpărate din averea școlēi respective a Asociațiunii, precum și cele dăruite dela persóne binefăcătore“.

b) „În cursulă unei trecute lungi și aspre s'a probatū de ajunsū, că încăldirea cu lemne, pre lângă ce este neasemēnatū mai sănētósă, și încăperile rămānū scutite de uriciunea causată cu cărbunī de pētră, apoi a eșitū și mai efină în comparațiune cu cea prevē-țută în preliminarū; rezultatulă va fi însă și mai favorabilū, îndată ce se va corege necualificabila eróre comisă la aședarea mai multorū cuptorașe (sobșóre) provēdute cu țevi séu urloiete fórte scurte lipsite de așa numiții genunchi așa, încătū căldura dispare dintr'odată cu fumulū. Acelū defectū causéză o daună celū mai puținū de câte 10 stāngini de lemne pe fiă-care anū. Ameliorarea indigitată să se facă decī la cuptóre fără amēnare“.

c) „Nici o investițiune la internatū și la școlă să nu se mai plătēscă de cătră direcțiune din sumele întrate la dēnsa dela părinți; cí tôte conturile respective să fiă adresate deadreptulă cătră comitetulă Asociațiunii spre a se îndrepta la casă“.

d) „Comitetul 'și rezervase în §. 29 dreptul său de a numi singur pe guvernante la internat.

În §. 30 datorința guvernantelor este circumscrisă foarte pe scurt așa: „Mai ales a purta de grijă de elevele interne în privința ocupațiilor în orele afară de lecțiuni, în dormitoare și rectoriu. Se poate, că această instrucțiune laconică ar fi de ajuns pentru o guvernantă aplicată în vre-o familie particulară. La un internat, precum este și al nostru, se mai cere și altă calificățiune singulară, adică științifică, care dacă nu ar ajunge la calificățiunea unei pedagoge aprobate, cel puțin să se apropie de această.

În internat se primesc eleve numai din cele 4 clase ale școlii civile superioare, ci și din cele 4 elementare. Prea multe din acestea simt adesea lipsă de corepecțiune, adică de a li se explica în limba maternă lecțiunea și tema, ce li se dă de către învățători în școală, pentru-ca tinerimea să nu se dedea ași încărcă memoria cu atâtea lucruri și nici decum și reu înțelese. În unele internate să străcură pe ascuns cărți și manuscripte, pe care nici un pedagog serios nu le va suferi în mâinile și în scrinile elevelor. Dela directora ocupată ziua întrăgă nu numai cu supraveghierea tuturor elevelor și a personalului internat, ci și cu înțregă economie a casei, încă și cu contabilitatea și cu corespondență, nu se poate aștepta ca să și pătrundă în toate unghiurile din sala de studiu, din clase și din dormitoare.

În aceste două sfere de activitate guvernantele, prelungă calificățiunea corespunzătoare, au să se bucure de încrederea nefermă a directoarei, ca ele să potă lucra în deplină armonie.

Între aceste două dame nu se arată a fi nici umbră de încredere.

Onor. Direcțiune să fiă invitată deci a da comitetului informațiuni necesare atât despre calificățiunea guvernantei actuale cât și despre relațiunea acesteia către directora, pentru ca comitetul să se potă orienta în sensul §-lui 29 din regulamentul.

e) „În cei doi ani din urmă contabilitatea școlii și a internatului s'a purtat cu grijă și precizie, acciași însă prin dezvoltarea firască a institutelor devine pe an ce merge mai complicată și mai migăloasă. Menagiul în regiă proprie s'a probat prin experința de doi ani ca foarte folositor prin estinătate și chiar din punct de vedere al deprinderii elevelor în economia casei, această însă cere el singur o contabilitate specială asupra tuturor cumpărăturilor de materialuri și a consumățiunii, cum și asupra indivizilor aplicați la școală. La acestea se adaugă spălatul de albituri pentru 50 și mai multe persoane. — O altă contabilitate este a elevelor împreună cu corespunde dese între direcțiune și părinții din afară ai elevelor, cari se vedă necesați a cere delă directora, ca se porțe grija numai de cumpărarea recuisitelor școlastice, ci încă și de toate trebuințele personale ale fiă-cărei eleve precum vestminte, încălțăminte, material pentru lucrul de mână și o mulțime de alte lucruri mărunt femeesci, asupra cărora se încheie conturi în cărțile duple și se comunică părinților în

fiă-care lună. — Salariile și simbriile se plătesc totu în internatū, precum nu s'a întâmplatū în cei dintâi doi ani. Să se dispună deci, ca directōra să fiă scutită de o parte a contabilității (Ex. Numarulū 133/1890).

— Raportulū delegatului se ia în generalū spre sciință.

În ce privesce propunerea dela punctulū *a*) se primesce și cu executarea se însărcinază direcțiunea scolară, care după cum se constată a și dispusū altfelū la începerea anului scolaricū curentū pregătirea unui inventarū nou. Relativū la cele cuprinse în punctulū *b*) se constată, că pe cale presidială s'aū dispusū deja cele trebuinciose.

Propunerea dela punctulū *c*) se primesce încâtū pentru sumele care trecū preste suma preliminară în budgetū pentru investițiuni. Propunerea dela punctulū *d*) e resolută prin conlusulū comitetului dto 24 Iulie a. c. Nr. prot. 72 și direcțiunea școlēi primesce însărcinarea, a face fără amênare propunerī relativū la îndeplinirea postului de guvernantă devenitū vacantū în urma celor dispuse prin conlusulū de susū.

Propunerea dela punctulū *e*) e resolută prin conlusulū comitetului dto 20 Augustū a. c. Nr. prot. 88. Direcțiunea școlēi se autorisază a desemna o persōnă, care pe lângă remuneratiunea fixată de 100 fl. va avé să pōrte o parte a contabilității școlēi în scopulū de a se ușura sarcinile directōrei.

Nr. 103. În legătură cu cele hotărîte în ședința dela 12 Aug. a. c. sub Nr. prot. 85 și avëndū în vedere motivele cuprinse în cererile intrate (Ex. Nr. 206, 209, 211 și 218/1890).

— Sē votéză câte unū stipendiu de 50 fl. pentru anulū scolaricū 1890/91 următōrelorū eleve, și anume:

Cornelia Pasca din Sălciva de josū; Victoria Crișanū din Geomalū; Victoria Branisce din Mercurea și Lucreția Stanca din Vurperū; stipendiile votate se vorū extrada numai, dacā elevele respective vorū fi adăpostite în internatulū împreunatū cu șola Asociațiunii.

Nr. 104. Dlū Vicențiu Protescu, protopopolū Lugoșului, cere sub datulū 20 Augustū st. n. 1890 a se conferi Paulinei Novacu, elevă de clasa a V-a civilă în Timișōra, de nascere din Belințū, unū stipendiu sēu ajutorū extraordinarū, spre a-și putea continua studiile și a se putea pregăti de profesōră la una din școlēle române de fete. (Ex. Nr. 198/1890).

— Nedispunëndū în timpulū de față Asociațiunea de stipendii sēu ajutore cu asemenea menițiune, cererea dlui V. Protescu nu se pōte considera.

Nr. 108. Direcțiunea despărțemētului XVII (Reghinū) prin hârtia de dto 1 Septembrie a. c. transpune suma de 1428 fl. și anume: 328 fl. în numerarū și 1100 fl. în hârtii de valōre, intrată din taxe dela membri vechi și noi cu ocașiunea adunării generale a despărțemētului, țnute în 2 Iunie a. c. în Murēșū-Cuieșdū, și cu oca-

siunea adunării generale a Asociațiunii transilvane, ținute în Reghin la 15/27 și 16/28 Augustu a. c. (Ex. Nr. 208/1890).

Se adevărește primirea sumei de 1428 fl., care s'a transpus la cassa Asociațiunii.

Nr. 106. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunii prin hârtia dto 8 Septembrie a. c. Nr. 10 subșterne spre revizuire procesul verbalu, luat în conferința corpului didacticu dela 4 Septembrie a. c., din care se vede, între altele, că prelegerile la numita școlă s'au început la 4 Septembrie a. c., fiindu înscrise până la acestu datu 31 eleve (Ex. Nr. 214/1890)*).

— Cuprinsul procesulu verbalu subșternut se ia cu aprobare la cunoștință.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestui procesu verbalu se încrede Domnilorū: Elia Măcellariu, Ioanū Hannia și Ioanū Crețu.

S'a cetitū și verificatū. Sibiiu, în 11 Septembrie 1890.

Ioanū Hannia m. p.

E. Măcellariu m. p.

Ioanū Crețu m. p.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nr. 245/1890.

Procesu verbalu

alū comitetulu Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporulu românū, luatū în ședința dela 24 Septembrie 1890.

Președinte: George Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, Vice-președinte, I. St. Șuluțu, Elia Măcellariu, P. Cosma, L. Simonescu, I. G. Popu, I. Popescu, N. Frateșu, I. Hannia, Z. Boiu, I. Crețu.

Secretarū: Dr. Ioanū Crișianu.

Nr. 107. Se prezintă procesele verbale ale adunării generale a XXIX-a a Asociațiunii, ținută la 15/27 și 16/28 Augustu a. c. în Reghinulū-săsescū (Ex Nr. 205/890).

— Spre sciință, avându a reveni asupra concluserorū speciale.

Nr. 108. În conformitate cu cele de sub punctul precedentu și cu conclusele adunării generale din ședința I-a pt. prot. 7 și din ședința a II-a pt. prot. 17 se comunică numele aceloră, carī au fostu declarați membri ai Asociațiunii, și anume:

a) *Membri fundatorī*: Dr. Absolonu Todea, avocatū în Reghinu, Dr. Andreiu Monda, medicū în Sângeorgiulū-românescū, Ga-

*) La 15 Octobre sântu înscrise 59 eleve, dintre carī ca interne 46.

teonă Sagău, protopresbiteră în Idicel, George Șandor, proprietar în Cuișd.

b) *Membri pe viață*: Dr. N. Maier, protopresbiter în Seliște, Petru Achim, proprietar în Bucium-muntari, Andrei Cosma, avocat în Supurul de sus, Irimie Petru, proprietar în Hondol, Carolina Orbonaș în Reghin, Marcu Cetățen, subjude regesc în pens. în Reghin, Anastasia Șandor, proprietară în Cuișd, Petru Pipoș, jude la tabla regescă în M.-Oșorhei și Ioan Hossu, preot în Milașul mare.

c) *Membri ordinari cu taxă anuală*: Ioan Pop, proprietar în Vașcapău; Simeon Marinceaș, preot în Bogdana; Sima Laurentiu, preot în Marin; Titu Trifu, preot în Brebi; Titu Budu, vicariu în Sugatag-sat; Dr. Gavriil Tripoș, concipist de adv. în Dej; Alexiu Viciu, profesor în Blaș; Flaviu Șterca Șuluțiu, administrator de bunuri în Cinadia; Teodor Doboș, proprietar în Hașeg; Stefan Radicu, protopop în Petroșeni; Alexandru Tobias, notariu cercual în Abrud; Andrei Oprea, preot în Musca; George Bocănicu, comerc. în Roșia; Dr. Emanuil Elefterescu, medic în București; Ioan Andrei Domsa, preot în Rachiș; Valeriu P. Papiriu, preot în Ciurmeria; Dr. Eugen Meșian în Zernești; Gavriil Iuhas în Zernești; Aurel Cătean, farmacist în Zernești; Moise Micu, preot în Poiana-mărilor; Constantin Ioanovici, contabil în Zernești; Ioan I. Comșa, comerciant în Zernești; Stanciu Garoiu, diurnist în Zernești; Aldimir Badiu, notar în Zernești; Simion Ianculescu, not. cercual în Poiana-mărilor; Ioan Gogonea, cont. în Zernești; Comuna Zernești; Dr. Sofron Comșa, medic în Arpașul-inferior; George Pralea, preot în Brăza; Stefan Pop, preot în Bobota; Sabin I. Piso, comerciant în Hondol; Iosif Iancu, proprietar în Săcărâmb; Petru A. Mihuț, preot în Hondol; Petru Gabor, preot în Certegiu superior; Ilie Piso, preot în Măgura; Simion Chiriacu, preot în Banpatac; Ecaterina Marinovicu în Reghin; Gavriil Maier, preot în Idicel, Chirilă Fulea, preot în Filea; Leo Popescu, preot în Deda; Ioan Duma, docent în Săcal; Gregoriu Demian, docent în Cuișd; Petru Nereșteanu, preot în Iernuț; Petru Iacobescu, preot în Vereșmort; Iuliu Montani, protopop în Gyergyó-Szt.-Miklos; Carolina Buteanu, în Reghin; Eugeniu Marinovicu, proprietar în Reghin; George Têrnoven, notar cercual în Urișeu superior; Mașteiu Têrnoven, primar în Ibănesci; Ciril Deacu, preot în Șieuti; Dr. Ciril Vulcan, avocat în Reghin; Ioan Grama, notar în Șerbeni și Dr. Ioan Uilăcan, medic în Sânpetru.

— Spre știință. Se constată că diplomele s'au extradat prin biroul adunării generale.

Nr. 109. În conformitate cu concluderea adunării generale din ședința a II-a pt. prot. 18. dl. Ioan Martin, notar în Fildu, s'a declarat membru fondator al Asociațiunii cu aceea, că diploma de membru i se va extrada numai după ce, conform

obligământului luat, va fi achitat și restul de fl. 150 din taxa prescrisă.

— Spre știință. Dl. Ioan Martinu va fi încunoscintat despre acestu conclusu alu adunării generale.

Nr. 110. Prin conclusul adunării generale din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. *b* s'au luat la cunoscință datele din raportul generalu prezentat de comitetu relative la stipendiile și ajutoarele conferite în decursul anului 1889 la scolari și invetacei de meseri lipsiti de mijloce materiale, cu aceea, ca în ceca ce privesce cele două stipendii de câte 100 fl. preliminate în budgetul pro 1890 pentru tineri cu preferință din munții apuseni ai Transilvaniei, cari aru voi a se desvolta în o măestria de lemnăria mai perfecționată: avându-se în vedere, ca chiar după repețirea în mai multe rânduri a concursului pentru ocuparea acestor stipendii nu s'a înfașosat decâtu unu singuru concurentu, și nici acesta nu a corăspunsu până acuma recerintelor, sub care i s'aru pute conferi stipendiulu cerutu; avându-se mai departe în vedere, ca sumele destinate pentru stipendiile din cestiune, dară care până acum nu s'au pututu întrebuința după destinațiunea lor, aru pute fi menite pentru acoperirea altor trebuințe ale Asociațiunii... pe viitoru să nu se mai prelimineze decâtu unu singuru stipendiu de 100 fl. destinat pentru unu tineru cu preferință din munții apuseni, care ar voi a se perfecționa în o măestria de lemnăria mai desvoltată; alu doilea stipendiu se va reactiva din partea adunării, când comitetulu va constata o mai mare aplicare din partea tinerimii nostre la meseria lemnăritulu mai perfecționat.

— Spre scire și conformare.

Nr. 111. Prin conclusul adunării generale din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. *d*) se ia spre știință lucrările comitetulu în privința lăsamentulu după fericitul Avramu Iancu cu adausulu, ca comitetulu se însărcinează a se îngriji, ca casa lui Avramu Iancu să fiă locuibilă și locuită.

— Spre scire cu aceea, ca să se întrebe subcomitetulu despărțemintulu VII (Abrud), pe alu căru teritoriu se află casa lui Avramu Iancu, ca pe ce cale s'aru pute executa în modu mai demnu și mai siguru conclusul adunării generale în ceea-ce privesce locuirea numitei case, ear dl. Mihail Andreica din Cămpeni, care fusese însărcinat cu colaudarea reparaturilor introduse la casa din cestiune, să fiă rugat a arăta starea în care se află această casă precum și aceea, ca ce aru mai fi de făcut și de dirosu la ea ca să fiă locuibilă.

Nr. 112. Prin conclusul adunării generale din ședința II pt. prot. 19 lit. *f*) se aprobă proiectul comitetulu pentru o nouă arondare a despărțemintelor Asociațiunii pe lângă următoarele modificări:

ad. pt. 14. din proiectu: comunele cerculu administrativu alu Ormenișulu să nu se alature la despărțemintulu Clujulu, ci la alu Mociulu de sub pt. 15 din proiectu;

ad pt. 15. comunele cercului administrativ ală Hidalmaşului să se detaşeze dela despărţământul proiectat ală Mociului şi să se alăture la despărţământul 19 ală Gârbăului.

ad pt. 20 şi 21 din proiect: despărţământul Ilondei mari şi acela ală Lăpuşului să se împreune cu despărţământul 17 ală Dejului.

ad pt. 23. proiectatulă despărţământ ală Şomcutei-mari să se alăture la despărţământul Şimleului de sub pt. 16.

Totă prin conclusulă numită al adunarii generale se dispune mai departe, ca arondarea nouă să se pună în executare încă în decursulă anului 1890.

— Spre scire şi conformare.

Elaboratulă relativă la noua arondare să se comunice cu despărţămintele actuale ale Asociaţiunii, pentru a-şi demarca teritoriile în conformitate cu acela. Încătă pentru despărţămintele de nouă înfiinţate, să se întroducă prin biroul lucrărilor pentru constituirea subcomitetelor în conformitate cu prescriesele regulamentului votat în adunarea generală a Asociaţiunii, ţinută în anulă 1869 în Şomcuta-mare. Cu conducerea lucrărilor pentru numita constituire se încredinţeză:

1. Dlă Nicolaă Garoiă, avocată în Zerneşti, în despărţământul II. ală Branului;

2. Dlă Dr. Nicolaă Maieră, protopresbiteră în Selişte în despărţământul V. ală Selişte;

3. Dlă Dr. Ioană Miha, avocată în Orăştia, în despărţământul IX. ală Orăştiei;

4. Dlă Vasiliu Demiană, protopresbiteră în Bradă, în despărţământul X. ală Bradului;

5. Dlă Ludovică Simonă, mare proprietară în Sângeorgiulă de Câmpia, în despărţământul XV. ală Mociului;

6. Dlă Pavelă Roşca, protopresbiteră în Făzes-Sânpetru, în despărţământul XIX. ală Gârbăului;

7. În despărţământul XX. ală Betleanului, bărbatulă de încredere se va numi ulterioarminte;

8. Dlă Nicolaă Solomonă, protopresbiteră în Mureş-Ludoşă, în despărţământul XXV. ală Mureş-Ludoşului;

9. Dlă Nicolaă Mircea, protopresbiteră în Cohalmă în despărţământul XXVII. ală Cohalmului;

10. Dlă Sabină Piso, protopresbiteră în Agnita, în despărţământul XXVIII. ală Agnitei;

11. Dlă Dionisiu Romană, candidată de avocată în Mediaşă în despărţământul XXIX. ală Mediaşului;

12. Dlă Demetriu Moldovană, administratoră protopresbiterală în Sighişora, în despărţământul XXX. ală Sighişorei.

13. Dlă Stefană Câmpeană, protopresbiteră în Elisabetopole; în despărţământul XXXI. ală Elisabetopolei;

14. Dl. Iacob Macavei, administratorul protopresbiteral în Dicio-St.-Martin, în despărțământul XXXII. al Dicio-St.-Martinului și

15. Dl. Demetriu Coltofeanu, protopresbiter în Brețcu, în despărțământul XXXIII. al Treiscaunelor.

Nr. 113. Prin concludul adunării generale din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. g) se constată cu părere de rău că, pe lângă toate cercările, organele despărțământelor Clușă, Deșu, Șomcuta-mare, Gherla, Bistrița, Sighișoara și Mediaș nu și-au îndeplinit datorința, așa încât nici până la datul adunării nu aflat de bine a și prezentat părerile în privința arondării de nouă a despărțământelor. Căstfel de aparițiuni regretabile și de sigur foarte păgubitoare pentru bunul mers al Asociațiunii să se eviteze în viitor, și în general avându în vedere rezultatele binefăcătoare ale unei legături cât mai strînse între deosebitele părți ale corpului Asociațiunii, se enunța dorința, ca pe viitor deosebitele despărțăminte să nu întrelase în nici un chip de a fi reprezentate la adunările generale ale Asociațiunii cel puțin prin doi membri din sinul lor. Executarea concludului acestuia se încrede comitetului.

— Spre scire, avându a se comunica acest conclud al adunării generale cu direcțiunile despărțământelor spre a iniția eventuală acomodarea.

Nr. 114. Prin concludul adunării generale din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. h) se susține și pentru viitor în budgetul Asociațiunii suma de cel puțin 1000 fl. destinată pentru înavățirea literaturii noastre și în deosebire pentru încurajarea și dezvoltarea literaturii menite pentru popor. Din suma acesta se vor plăti premii și tipări de o parte scrieri și broșuri întocmite anume pentru popor din deosebitele ramuri, cari interesază și pot folosi cunoscătorilor de carte românească, ca d. e.: din agricultură, economia de vite, igienă, drept practicu, istorie, mai departe povestiri alese populare etc., care toate vor forma „Biblioteca populară a Asociațiunii transilvane“, și care se vor răspândi cât se poate de mult în sinul poporului prin despărțămintele Asociațiunii; de altă parte se vor plăti și tipări diferite studii științifice din ramul istoric, epigraficu, archeologicu, etnograficu, filologicu etc. cu deosebire în ceea-ce privește trecutul și prezentul poporului român și al pământului, pe care locuim, și în fine din științele naturale. Aceste studii se vor da la ivelă cu deosebire prin mijlocirea foiei noastre „Transilvania“. Permițendu mijlocele materiale ale Asociațiunii, se vor plăti și cărți școlare, cu deosebire manuale, broșuri și compendii, privitoare la limba și literatura națională. — Cu fixarea temelor, pentru care se vor escrie deosebitele premii mai mari sau mai mici, se însărcinează comitetul, când adunările generale nu vor face ele singure acest lucru. — De asemenea comitetul se însărcinează cu distribuirea premiilor, cu luarea dispozițiunilor de lipsă pentru tipărirea lucrărilor premiate și cu promovarea în cercuri cât mai largi a scrierilor tipărite. — Când censurarea deo-

sebiteloră scrieri, ce se voră presenta pentru a fi premiate, nu se va puté face în sinulă comitetulă, comitetulă va încredința censurarea altoră membrii ai Asociațiunii, cari voră fi dispuși a primi asupra dênșiloră acéstă sarcină.

— Spre sciință cu aceea, că se exmite o comisiune în persónele dloră Zacharia Boiă, Ioană Popescu și Dr. I. Crișiană, care să studieze afacerea și să facă la timpulă seă comitetulă propuneră positive, relativă la modulă cum să se execute concludulă adunării generale.

Nr. 115. Prin concludulă seă din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. i) adunarea generală nu primesce abdicarea din comitetă a dlui Baronă D. Ursu, ci avéndă în vedere meritele cele însemnate ale domnului Baronă pentru înaintarea Asociațiunii, îi votéză mulțumită protocolară, despre care să fiă încunosciințatū, și îlă rógă să priméscă a face și pe viitoră parte din comitetulă Asociațiunii.

— Spre sciință. Concludulă adunării generale să se comunice dlui Baronă D. Ursu.

Nr. 116. Prin concludulă seă din ședința II pt. prot. 19 lit. m) adunarea generală ia spre plăcută sciință împărtășirile comitetulă despre mersulă îmbucurătoră ală școlei civile de fete, expriméndă recunosciința sa față cu persónele, ce conducă acéstă tinéră instituțiune, și constatândă cu satisfacțiune, că bunulă mersă ală acesteia școle forméză una dintre primele preocupățiunii ale comitetulă. Totodată adunarea exprimă mulțemita sa față cu persónele și corporațiunile, care au contribuită cu atăta marinositate la îmbunătățirea stării materiale a școlei Asociațiunii. În deosebă aduce ea cele mai căldurose mulțumiri institutului de credită și economii „Albina“ din Sibiu și valorosului seă directoră, Dluă Partenie Cosma, care din ană în ană și-a căștigatū merite tot mai mari pentru spriginirea școlei despre care e vorba.

— Spre sciință, avéndă a fi însciințate persónele și corporațiunile citate despre cuprinsulă acestui concludă ală adunării generale.

Nr. 117. Prin concludulă seă din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. o) adunarea generală ia spre sciință din raportulă prezentatū de comitetă datele privitoare la organulă Asociațiunii „Transilvania“ și constată cu plăcere, că în persóna primului secretară, a dlui Ioană Popescu, Asociațiunea a aflatū ună demnă succesoră ală vechiului și multă meritatului redactoră ală acesteia foi.

— Spre sciință. Fostulă redactoră ală organulă Asociațiunii, dlă G. Barițiă, și actualulă redactoră ală aceluia, dlă Ioană Popescu, să fiă încunosciințati despre cuprinsulă acestui concludă ală adunării generale.

Nr. 118. Prin concludulă seă din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. p) adunarea generală ia cu regretă la cunosciință activitatea puțină corăspundătoare a despărtēminteloră amintite în raportulă comitetulă și în deosebă a celoră din Bistrița, Sighișóra și Mediașă, despre care se raportéză, că în prezentă nici nu mai funcționéză.

— Spre sciință, avéndă a se împărtăși celoră pe cari îi privesce.

Nr. 119. Prin concludulă adunării generale din ședința a II-a pt. prot. 20 lit. a) rațiociniulă prezentatū de comitetū pentru gestiunea în anulū 1889 s'a primitū și comitetulū 'i s'a datū absolutululă.

— Spre sciință.

Nr. 120. Prin concludulă adunării generale din ședința a II-a pt. prot. 20 lit. b) s'a stabilitū budgetulū pro 1891 întocmai cu preliminarulū prezentatū de comitetū.

— Spre sciință.

Nr. 121. În conformitate cu concludulă adunării generale d. ședința a II-a pt. prot. 21 adunarea generală proximă a Asociațiunii transilvane se va ținē în opidulū Hațegū, rămânēndū ca timpulū ținerii adunării sē-l fixeze comitetulū.

— Spre sciință. Concludulă acesta alū adunării generale s'a se aducă la cunoscința despărțēmēntulū V. (Hațegū).

Nr. 122. Ținēndū contū de concludulă adusū în ședința dela 23 Aprile a. c. pt. prot. 31, comitetulū revine asupra cuprinsulū din protocolulū subcomitetulū din despărțēmēntulū XVII (Reghinū) dela 15 Martie a. c., care este indicatū la susnumitulū punctū protocolarū și anume asupra concludulū, în care subcomitetulū numitū cere suma de 284 fl., administratā de acestū comitetū sub numele „despărțēmēntulū XVII“ spre a fi administratā „ca și cealaltā avere a despărțēmēntulū“ la institutulū de creditū și economiū „Murășana“ în Reghinū.

În legătură se presentă hârtia direcțiunii din același despărțēmēntū de dto 14 Iunie a. c., prin care se subșterne spre revisuire protocolulū adunării generale a despărțēmēntulū, ținute în Murășu-Cuieșdū la 2 Iunie a. c., arētându-se, că suma de 117 fl. întratā dela membri ordinarī ai Asociațiunii cu ocasiunea acelei adunări se va preda comitetulū cu ocasiunea adunării generale a Asociațiunii din acestū anū.

Din protocolulū adunării generale a despărțēmēntulū din 2. Iunie a. c. se vede:

a) că averea propriă a despărțēmēntulū XVII (Reghinū) cu 31 Decemvrie 1889 a fostū de 302 fl. 28 cr., car a bibliotecii despărțēmēntulū de 95 fl. 23 cr., care sume sântū depuse la institutulū „Mureșana“;

b) că dela membri ordinarī a întratū cu ocasiunea acestei adunări suma de 117 fl., care se va transpune acestui comitetū, ear dela membri ajutători a întratū suma de 34 fl., care se va adauge lângă averea cealaltā a despărțēmēntulū.

a) Considerāndū că suma cerutā de 284 fl. a resultatū din suma de 130 fl. unū prisosū de bani întrați ca oferte benevole la despărțēmēntulū XVII (Reghinū) la anulū 1875 în scopulū de a se acoperi cu ei spesele avute cu primirea adunării generale a Asociațiunii în numitulū anū;

b) considerāndū, că conformū § 5 din regulamentulū din 1869 (Regularea mijlócilor etc.) despărțēmintele aū scopulū de a servi

numai ca mijloce întru ajungerea mai cu înlesnire a scopului Asociațiunii;

c) considerându, că conformu § 17 lit. a) din citatul reglementu taxele și contribuirile *de totu soiulu*, prin urmare chiar și contribuirile dela membrii ajutători (§ 7 lit. b) din reglementu) precum și ofertele benevole, colectate în despărțeminte, aũ a se face pe sema fondulu Asociațiunii, și aũ a se trimite, conformu aceluiași § (§. 17 lit. a) în tota luna la comitetulu centralu, pãna la o sumã ore-care, pe care comitetulu centralu în conțelegere cu subcomitetulu din despărțementu o defige, conform prescrișelor § 27 din reglementu, pentru trebuințele despărțemintulu, și mai vartosu pentru procurarea mijlocelorũ cuprinse în §-ulu 5 alu acelu reglementu, și că prin urmare despărțemintele nu potũ întemeia și alimenta fonduri deosebite de fondulu Asociațiunii în cadrulu reglementulu existentu;

d) considerându, că în conformitate cu cele premerse, și suma reclamatã de subcomitetulu despărțemintulu XVII (Reghinũ), deși administratã pãna acum separatũ sub numele acelu despărțementu, formezã o parte a fondulu Asociațiunii și urmẽzã astfelu a fi cu totu dreptulu administratã de acestũ comitetũ și pôte fi folositã în sensulu §-lui 2 pt. 1 din statutele Asociațiunii;

e) considerându mai departe, că chiar adunarea generalã a despărțemintulu XVII (Reghinũ) prin concludulu seũ dto 5 Iunie 1876 a concrețutu administrarea sumei de fl. 130, din care a rezultatũ suma reclamatã, acestui comitetũ cu aceea, ca ea sã formeze pãtra fundamentalã pentru unũ fondũ, din care sã se întemeeze cu timpulũ o școlã normalã romãna naționalã în Reghinũ, și că în meritulu numitulu concludu alũ adunãrii generale a despărțemintulu comitetulu Asociațiunii nu s'a pronunțatũ pãna acum;

f) considerându, că nu existã nici o perspectivã, ca destinațiunea, ce i s'a fãcutũ sumei din cestiune sã se põtã realiza, și că folosindu-se ea în sensulu statutelorũ arũ aduce cu multũ mai mare folosũ, ba, că chiarũ concludulu adunãrii despărțemintulu numitũ la punctulu precedentũ, prevede, că dacã „fondulu întemeiatũ din ori-ce cauzã s'arũ disolva“ atunci banii sã trecã la fondulu Asociațiunii conformũ §. 31 din Reglementu;

g) considerându, că pe basa celorũ arẽtate și averea de care se face amintire în concludulu subcomitetulu dto 15 Martie a. c. care avere e specificatã mai de aprõpe în protocolulu adunãrii generale a despărțemintulu ddo 2 Iunie a. c. ca atingẽndũ cifra de fl. 302.28 și care e administratã la institutulũ „Murșana“, formezã parte din fondulu Asociațiunii și arũ fi fostũ decĩ a se transpune la timpulũ seũ aici pãna la o sumã ore-care, care se pôte destina conform §. 27 din Reglementu, pentru trebuințele despărțemintulu. (Ex. Nr. 58, 109, 207/1890).

— Comitetulu decide :

Cererea subcomitetulu din despărțemintulu XVII (Reghinũ) relativã la extradarea sumei de fl. 284, fiindũ în contradicere atãtu

cu prescisele regulamentului votatŭ la anul 1869 cătŭ și cu conclusulŭ adusŭ de însuși despărțământulŭ respectivŭ în adunarea sa generală dela 5 Iunie 1876, nu se pôte încuviința. Din contră, avându-se în vedere considerantele de mai susŭ precumŭ și concludsiunile firesci ce rezultă dintr'ênsele atătŭ suma de fl. 284, administrată până acuma sub numele „despărțământului XVII“, precumŭ și averea specificată în protocolulŭ adunării generale a despărțământului din 2 Iunie a. c. în suma de fl. 302.28, ca făcându parte din fondulŭ Asociațiunii conformŭ §. 17 litera a) din regulamentulu din 1869 se vorŭ adauge la acelu fondŭ, până la suma reclamată de trebuințele despărțământului în sensulŭ §. 27 din numitulŭ regulamentŭ.

Subcomitetulŭ despărțământului XVII (Reghinŭ) să fiă deci învitatŭ a arêta, care suntŭ trebuințele despărțământului pentru anulŭ acesta, pentru ca acestŭ comitetŭ să pôtă defige în conglăsuire cu §. 27 din regulamentulŭ desŭ citatŭ suma reclamată de acelea, ear restulŭ din averea disponibilă subcomitetulŭ să-lŭ substêrnă aici spre a se administra la cassa Asociațiunii, și a se adauge la fondulŭ acesteia.

Suma de fl. 95.23 ce compune fondulŭ „bibliotecei despărțământului“, ca fiindŭ reclamată de trebuințele despărțământului, române și mai departe în administrarea subcomitetului, putându-se folosi pentru procurarea celorŭ prevêqute în §. 5 lit. a) din regulamentulŭ din 1869.

Cuprinsulŭ protocolului adunării generale a despărțământului dto 2 Iunie a. c. servește spre sciință, constatându-se, că suma de fl. 117 întrată cu ocasiunea acelei adunări din taxe dela membri Asociațiunii, dupăcum s'a arêtatŭ în protocolulŭ acestui comitetŭ luatŭ în ședința dela 9 Septembrie a. c. sub punctulŭ 105, a întratŭ la cassa Asociațiunii.

Nr. 123. Direcțiunea despărțământului VI (Deva) prin hârtia dto 23 Augustŭ a. c. Nr. 22 subșterne spre revisuire protocolulŭ adunării generale a despărțământului, ținute în Hondolŭ la 10 Augustŭ a. c. dimpreună cu suma de fl. 162 v. a.

Din protocolulŭ subșternutŭ se vede :

a) că examinându-se raportulŭ generalŭ alŭ subcomitetului s'a aflatŭ în ordine, și subcomitetului i s'a datŭ absolutoriulŭ ;

b) că dela membri noi a întratŭ suma de fl. 136, ear dela membri vechi fl. 26, cu totulŭ fl. 162 ; dela membri ajutători aŭ întratŭ fl. 4. Suma de fl. 162 s'a decisŭ a se transpune acestui comitetŭ ear suma de fl. 4 se va reține pentru trebuințele despărțământului ;

c) că din cele 2 fonduri, de care dispune despărțământulŭ, anume :

1. din fondulŭ „pentru ajutorarea meseriașilorŭ din despărțământulŭ VI (Deva)“ constatătorŭ din fl. 49.14.

2. din fondul „despărțământului VI (Deva)“ constatătoră din fl. 29.43 să se distribue până la adunarea generală proximă a despărțământului cu totul suma de fl. 60.

d) că d-lă Hossu Longină oferă ca premiă pentru ună învătătoră, care va produce până la adunarea generală proximă a despărțământului, cea mai frumoasă școlă de pomărită, 2 #, a căroră distribuire se concrede subcomitetulă;

e) că adunarea generală proximă a despărțământului se va ține în comuna Secărembă;

f) că s'a primită abdicarea directorulă, a d-lă I. Papiă, care se mută cu locuința din Deva, și i s'a mulțumit pentru zelulă ce l'a dezvoltat în interesulă despărțământului; directoră s'a alesă d-lă Ioană Simeonașă, ear în loculă devenită vacantă în subcomitetă prin promovarea d-lă I. Simeonașă s'a alesă d-lă Alexandru Moldovană. (Ex. Nr. 202/1890).

— Se constată, că primirea sumei de fl. 162 s'a cuitată pe cale presidială, și că banii aă intrată la cassa Asociațiunii și s'aă contată.

Conclusele adunării generale a despărțământului relative la examinarea raportulă subcomitetulă și la raportulă comisiunii pentru înscrierea de membri noi, precum și cele privitoare la premiulă oferită de d-lă Hossu Longină, la defigerea loculă pentru proxima adunare generală a despărțământului și la întregirea subcomitetulă prin alegeri nouă servescă spre sciință.

În ceea-ce privesce conclusulă relativă la distribuirea sumei de fl. 60, din fondurile, de care dispune despărțământulă, comitetulă se va pronunța numai după ce i se va fi arătată și scopulă, pentru care va fi a se folosi suma numită.

De altă parte avându-se în vedere, că conformă §. 17 lit. a) din regulamentulă din 1869 taxele și contribuiriile de totă soiulă, astfel și taxele și ofertele benevole dela membrii ajutătoră, colectate în despărțăminte, aă a se face pe séma fondulă Asociațiunii și aă a se trimite în totă luna la comitetulă centrală, până la suma reclamată de trebuințele despărțământulă, pe care are să o defigă acestă comitetă în conțelegere cu subcomitetulă, conformă §. 27 din numitulă regulamentă: despărțământulă VI (Deva) să fie încunoscințată, că elă nu pôte nici întemea nici alimenta fonduri deosebite de fondulă Asociațiunii și că în urmare sumele, care trecă preste cele reclamate de trebuințele despărțământulă (§. 27 din reg.), făcându parte din fondulă Asociațiunii, trebuescă administrate la acestă fondă.

Nr. 124. Comisiunea administrativă a comitatulă Sibiiului prin hărtia de dto 1 Septemvrie a. c. Nr. 538, respundându la reprezentățiunea acestulă comitetă de dto 4 Iulie a. c. Nr. 113, ne încunoscințază, că înaltulă ministeră reg. ung. de culte și instrucțiune publică prin ordinulă de dto 8 Augustă a. c. Nr. 32.927 a

decisă, că școala civilă de fete a Asociațiunii nu poate fi investită cu dreptul de publicitate până nu vor fi depusă toate puterile didactice examenului de calificare prescrisă pentru învățătorii dela școlile de categoria școlii noastre, respective până nu se va fi satisfăcută prescrierilor §§-lor 17 și 103 din articolul de lege 38 din anul 1868.

Comitetul e invitat, ca la timpul său, adecă după ce toate puterile didactice vor fi avute calificarea prescrisă, să reclame dreptul de publicitate pentru școala Asociațiunii (Ex. Nr. 213/1890).

— Spre știință.

Nr. 125. Direcțiunea despărțământului XII (Dej) prin hârtia de d-ta 7 Septembrie a. c. subșterne spre revizuire protocolul adunării generale a despărțământului, ținute în Dej la 7 Septembrie a. c.

Din protocolul subșternut se vede:

a) că relativ la proiectul de arondare al acestui comitet adunarea s'a pronunțat într'acolo, ca despărțământul XII (Dej) să rămână cu același teritoriu, pe care l-a avut până acuma, ba să se alăture la acestu despărțământ și fostul despărțământ al Gherlei;

b) că deși a expirată periodul prescris, reconstruirea subcomitetului s'a amânată până la proxima adunare generală extraordinară, care se va ține în toamna acestui an și anume la 1 Octombrie a. c. tot în Dej;

e) că cu ocaziunea adunării generale s'au făcut unele înscrieri de membri, cari au plătit taxele; despre acestea va raporta cassarul despărțământului, când va trimite banii. (Ex. Nr. 217/1890).

Se constată, că cassarul despărțământului XII (Dej) d-lu Dr. G. Tripon, a transpus la cassa Asociațiunii suma de fl. 19 intrată dela membri din despărțământ.

Fiind arondarea despărțământelor Asociațiunii definitiv stabilită prin concluderea adunării generale a Asociațiunii, ținute în anul acesta în Reghinul-săsescu, părerea adunării generale a despărțământului nu poate fi considerată, cu atât mai vârtos, că despărțământul n'a profitat de timpul ce cu prisosință i s'a lăsat, spre a se pronunța în cestuene.

Cuprinsul protocolului subșternut servește altfel spre știință.

Nr. 126. D-lu Simeon Stoica, medic cercual în Rodna vechie, ofere spre cumpărare, pe lângă un preț convenabil ori pe lângă tipărirea unui anumit număr de exemplare, opul său intitulat „Tratatul bolilor acute infectătoare“, în manuscris. (Ex. Nr. 233/1890).

— Nedispunându Asociațiunea de mijloce cu asemenea mențiuni, ofertul d-lui Simeon Stoica nu se poate primi.

Nr. 127. Cassarulă despărțemântului XX (Blajă) d-lă Vasiliă Olteană subșterne suma de fl. 110 taxe întrate dela membri vechi în despărțemântă pentru anulă 1890. (Ex. Nr. 238/1890).

— Se cuitéză primirea sumei de fl. 110, care s'a transpusă cassa Asociațiunii spre contare.

Nr. 128. D-lă Dră Vasiliă Bologa, învățătoră la școlă civilă de fete a Asociațiunii, cere acum după ce a fostă numită definitivă la postulă seă să i se îmbunătățescă salariulă dimpreună cu relutulă de cuartiră baremă cu 200—300 fl. și ca să fiă orientată, dacă după ună anumită timpă de servițiu se va puté ridica salarulă și la școlă băștră, cum e obiceiulă pretutindinea (Ex. Nr. 242/890).

— Fiindă că se tractéză de o cestiune organisătorică, cererea dlui învățătoră Dr. Vasiliu Bologa se transpune unei comisii în persoanele dloră Partenie Cosma, Ioană Popescu și Gerasimă Candrea, care ținendă contă de prescisele ș-lui 9 al. 7 din „statutulă de organizare ală școlăi Asociațiunii“, să facă la timpulă seă propuneră comitetului.

Nr. 129. Mediciă dela spitalulă Franciscă Iosefiană din Sibiiă în hârtia de dto 19 Septembrie a. c. arătândă, că cu apropierea timpulă rece se sporesce și numărulă morboșiloră, între cari partea cea mai mare sântă români, și că mulți dintre acestia ceră dela dênșii cărți de lectură, pentru ca să potă satisface aceloră cereri se rógă, ca comitetulă să le trimită unele cărți, reviste, diare etc, românesci, care voră fi osebite din cândă în cândă din bibliotecă Asociațiunii (Ex Nr. 243/890).

— Cererea se transpune bibliotecarului Asociațiunii spre a opina, dacă e cu putință împlinirea ei, componendă eventuală ună conspectă ală cărțiloră, cari s'ară puté dărui în scopulă arătată.

Nr. 130. Directorulă dela școlă civilă de fete a Asociațiunii, dlă Ioană Popescu, raportéză comitetului, că în loculă d-șorci Adela de Heldenberg, care s'a mutată cu domiciliulă din Sibiiă, direcțiunea școlăi a angariată pentru provederea musicăi instrumentale (a instrucțiunei pe piană) la elevele din internatulă școlăi pe dlă Iuliu Schaefer, absolventă ală conservatorului din Lipsca, și pe d-ra Victoria de Heldenberg.

— Spre sciință.

Nr. 131. Dlă Ioană Lengyelă, avocată în Deva, prin hârtia ddto 12 Septembrie a. c. se rógă pentru câte ună stipendiă de 50 fl. din cele întemeiate de institutulă „Albina“, pe séma ficeloră sale Valeria și Veturia. (Ex. Nr. 227/890).

— Singurulă stipendiu liberă de 50 fl. se conferă pentru anulă școlară 1890/91 uneia din ficele dlui I. Lengyelă.

Nr. 132. Aă întrată la comitetă taxe dela membri: Medană Andreiă, preotă în Somcuta-mare, 5 fl. pro 1890; Petru Irimie, proprietară în Hondolă, 101 fl. taxa de membru pe viață și pentru

diplomă; Sabinu I. Piso, comerciantu în Hondolă, 6 fl. pro 1890; Iosifă Iancu, proprietaru în Săcărâmbu, 6 fl. pro 1890; Petru A. Mihutu, preotu în Hondolă, 6 fl. pro 1890; Petru Gaboru, preotu în Certegiu lu super., 6 fl. pro 1890; Ilie Piso, preotu în Măgura, 6 fl. pro 1890; Simeonu Chiriacu, preotu în Banpatacu, 6 fl. pro 1890; Franciscu Hossu Longinu, avocat u în Deva, 5 fl. pro 1889; Elena Popu Hossu Longinu, în Deva, 5 fl. pro 1889; Alexandru Moldovanu, proprietaru în Deva, 5 fl. pro 1889; Ioanu Simionasu, asesor u la sedria orfanala în Deva, 5 fl. pro 1889; Avramu Păcuraru, protopresbiter u în Ilia, 5 fl. pro 1889; Alexiu Olaru, preotu în Gurasada 5 fl. pro 1889; Augustinu Nicora, proprietaru în Deva, 10 fl. pro 1888 și 1889; Popu Stefanu, protopop u în Mahaltă, 5 fl. pro 1890; Dr. Teodoru Mihaly, avocat u în Dejă, 5 fl. pro 1890; Teodoru Hermanu, protopop u în Dejă, 5 fl. pro 1889; George Gradovică, avocat u în Dejă, 6 fl. pro 1889; Berinde Alexiu, protopop u în Seini, 5 fl. pro 1890; Ioanu Germanu, profesor u, în Blajă, 5 fl. pro 1890; Iosifă Hossu, canonic u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Mateiu P. Simeonu, canonic u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Ioanu M. Moldovanu, canonic u în Blajă 5 fl. pro 1890; Silvestru Nistoru, profesor u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Dr. Ioanu Rațu, canonic u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Vasilie Olteanu, avocat u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Georgiu Vancia, provisor u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Antoniu Vestemianu, canonic u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Petru Salomonu, profesor u în Blășu, 5 fl. pro 1890; Dumitru Turcu jun., comerciant u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Vasiliu Turcu, comerciant u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Ioanu Orga, vice-rector în Blajă, 5 fl. pro 1890; Aronu Papiu, profesor u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Dr. Alexandru Popu, medic u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Aureliu P. Bota, revisor u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Alexiu Viciu, profesor u în Blajă, 5 fl. pro 1890; George Bărbatu, v. protopop u în Blajă, Dr. Isidoru Marcu, profesor u în Blajă, Dr. Vasile Hossu, profesor u în Blajă câte 5 fl. pro 1890; Dr. Augustinu Bunea, secretaru metropolitan u în Blajă, 5 fl. pro 1890; Stefanu Popu, vice-notar în Blajă, 5 fl. pro 1890; și Ioanu Manu, proprietaru în Riciulu de câmpia 6 fl. pro 1890.

— Spre sciință.

Sibiiu, d. u. s.

G. Baritiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretaru II.

Verificarea acestui proces u verbal u se încrede dlor u: I. St. Șuluțu, Leontinu Simonescu, I. G. Popu, N. Frateșiu.

S'a cetitu și verificatu. Sibiiu, la 27 Septemvrie 1890.

Nicanoru Frateșu m. p.

Leontinu Simonescu m. p.